

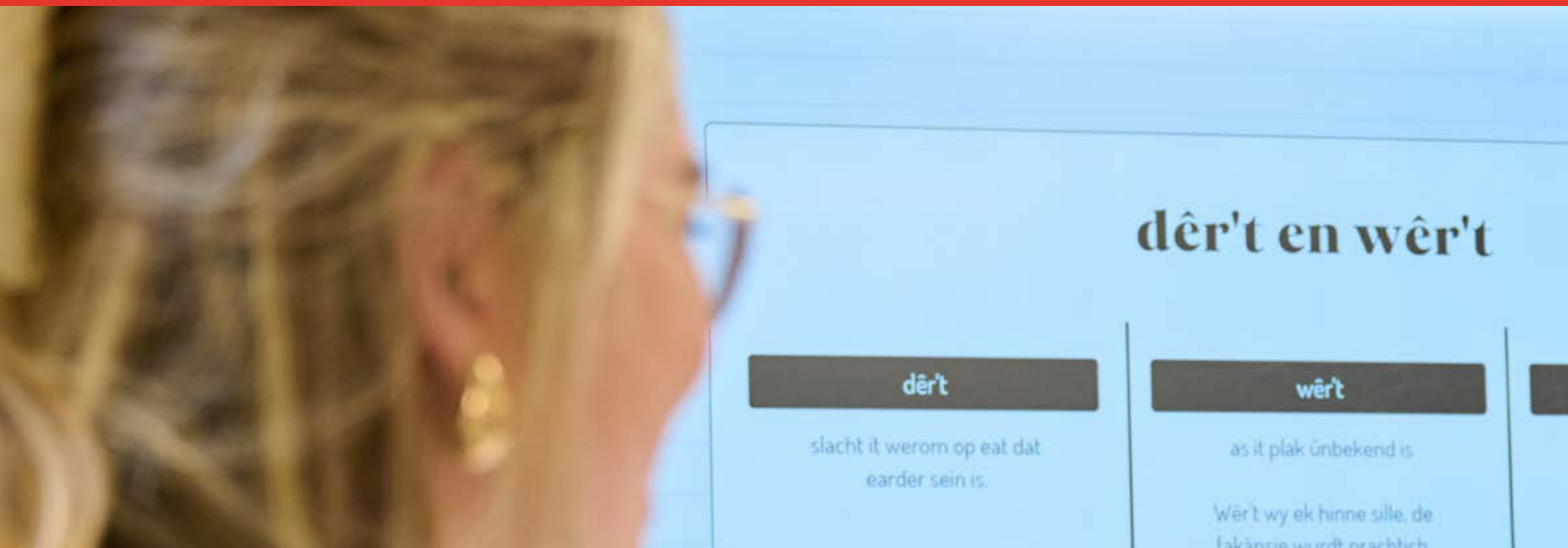

provinsje fryslân
provincie fryslân

Taalnota 2025-2028

Fansels Frysk

Nederlandse versie

dêr't en wêr't

dêr't

slacht it werom op eat dat
earder sein is.

wêr't

as it plak ûnbekend is.
Wêr't wy ek hinne sille, de
fabriek wurdt beskild.

Voorwoord

Geachte lezer,

Voor u ligt de nieuwe taalnota *Fansels Frysk*.

Bij de ondertekening van de *Bestuursafpraak Friese taal en kultuer 2024-2028* droeg Arjan Hut, onze dichter fan Fryslân, het prachtige gedicht 'Sinneljocht op in muorre yn 'e stêd' voor. Het gaat over hoe hij door dat ene Friestalige woord, 'Zonnelicht', op een muur in Leeuwarden begon te dichten en daar zijn werk van heeft gemaakt. 'Myn taal/ hat in skerp mes en kleurde fearren, myn taal hat in grutte/ bek, in triljend hert.' ('Mijn taal/ heeft een scherp mes en gekleurde veren, mijn taal heeft een grote/bek, een trillend hart.')

Het Fries heeft een vanzelfsprekende plek in het leven van de meerderheid van de inwoners van Fryslân. Buitenshuis is het Fries echter niet altijd even zichtbaar, bijvoorbeeld op het werk of in de openbare ruimte. Zeker niet wanneer we Fryslân vergelijken met andere regio's die meertalig zijn.

Fansels (natuurlijk) moeten de Friezen hun moedertaal ook buitenshuis kunnen gebruiken. Bijvoorbeeld in het contact met de overheid en in de zorg. *Fansels* is het van belang dat alle kinderen in Fryslân de Friese taal kunnen leren en dat er aantrekkelijk materiaal is om hun taalvaardigheid en leesplezier te stimuleren. *Fansels* moeten mensen, jong en oud, toegang hebben tot mooie en goede Friestalige boeken, films en theatervoorstellingen.

Fansels Frysk. De titel spreekt voor zich. De komende jaren zetten wij ons weer in om het Fries te beschermen en te bevorderen. Dat doen wij met het Rijk, met de andere overheden, met instellingen, én met de inwoners van Fryslân. Of u nu bent opgegroeid met het Fries, het Fries later heeft geleerd of het zelf niet spreekt, wij nodigen iedereen van harte uit om onze mooie rijke taal te laten schitteren. *As sinneljocht op in muorre*.

Eke Folkerts

Gedeputeerde Taal en taalonderwijs

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Inleiding	5
1 Fries thuis	8
2 Fries in het onderwijs	12
Voorschoolse periode	13
Primair en voortgezet onderwijs	14
Middelbaar beroepsonderwijs	18
Hoger beroepsonderwijs	20
3 Fries op het werk en in het bedrijfsleven	22
4 Fries in de vrije tijd	24
5 Fries in de openbare ruimte	28
6 Fries bij overheid, rechtbank en in de zorg	30
7 Onderzoek naar en voor het Fries	33
8 Internationale samenwerking	36
9 Monitoring en financiën	39
Tabel begroting 2025-2028	40
Bronvermelding	42

Inleiding

Wij leven in een meertalige wereld. Dat is in Fryslân net zo als elders. Zo wisselt de jeugd in Fryslân net zo gemakkelijk van het Fries (of een van de Friese streektaalen) naar het Nederlands of Engels en weer terug. Talen en culturen verbinden ons. Meertaligheid wordt gelukkig steeds meer als rijkdom gezien. Het goed kunnen beheersen van je moedertaal helpt bij het leren van andere talen. Wat Fryslân bijzonder maakt is dat het Fries en het Nederlands hier beide erkend zijn als officiële talen. Dat betekent dat alles wat voor het Nederlands is afgesproken, ook voor het Fries geldt. Daarom voert de provincie een actief taalbeleid en maken wij iedere vijf jaar ook nieuwe afspraken met het Rijk over het Fries. Dat doen we in de BFTK: *de Bestjoersôfspraak Fryske Taal en Kultuer*.

Wij zien dat het Fries sinds de *Wet Gebrûk Fryske Taal (WGFT, 2014)* op veel terreinen winst heeft geboekt. Bijvoorbeeld in het onderwijs, de vrije tijd en in het openbaar bestuur. Met *Lân fan taal*, onderdeel van *Leeuwarden-Fryslân 2018*, en met *Arcadia (2022)* lieten wij de rijkdom van het Fries en onze meertalige provincie zien. In het kader van *Taalplan Frysk 2030* werken we al sinds 2021 toe naar een doorgaande leerlijn voor het Fries in het onderwijs. In december 2022 werd het debat over de nieuwe BFTK in de Tweede Kamer gevoerd.

Maar we zijn er nog niet. In het *Bestuursakkoord 2023-2027 Oparbeidzje foar Fryslân* schrijven we al dat we meters willen maken op het terrein van de Friese taal om onze langetermijndoelstellingen te realiseren. Als provincie zijn wij de hoeder van de Friese taal, of Taalskipper. Voor het voortbestaan van het Fries zijn niet alleen voldoende (nieuwe) sprekers van belang, het Fries moet ook zichtbaar zijn in onze omgeving, zodat wij het vaker gebruiken. Op een ouderavond van de BSO, een vergadering van de gemeenteraad of een theatervoorstelling: Friezen zouden zich vrij moeten voelen

om het Fries buitenshuis net zo gemakkelijk te gebruiken als thuis. Een gelijkwaardige positie maakt het ook voor nieuwe Friezen aantrekkelijker en meer vanzelfsprekend om de taal te leren.

In *Fansels Frysk* presenteren wij onze ambities op het gebied van taalbeleid voor de komende vier jaar. Wij bouwen verder op de ambities uit onze vorige beleidsnota, *Nij Poadium (2021-2024)*. Die nota was geïnspireerd door *Leeuwarden-Fryslân 2018* en verbond taal, kunst en erfgoed met elkaar. De verbinding tussen deze beleidsterreinen blijft. Het Friese landschap, ons actieve verenigingsleven en hafabra horen net zo goed bij Fryslân als de Friese taal. Een eigen taalnota geeft ons de kans om beter te laten zien welke basis er onder ons beleid voor Friese taal en cultuur ligt en hoe wij onze rol de komende vier jaar willen invullen.

De brede basis van het provinciaal taalbeleid is internationaal en wettelijk vastgelegd. Zo staat bijvoorbeeld in de *Wet Gebrûk Fryske Taal (2014)* dat Rijk en Provincie vanuit hun gemeenschappelijke verantwoordelijkheid en zorgplicht voor de Friese taal en cultuur periodiek afspraken maken hoe zij hun verantwoordelijkheid invullen. De *Wet Gebrûk Fryske Taal* gaat vooral over het Fries als bestuurstaal, Fries in het rechtsverkeer en het instellen van een onafhankelijk adviesorgaan voor het Fries (DINGtiid). De internationale verdragsafspraken zijn echter veel breder en dat benoemt de wet expliciet. Het gaat bijvoorbeeld ook om andere voor de Friese taal en cultuur relevante beleidsterreinen, zoals Fries in het onderwijs (ook vastgelegd in de *Wet op Primair Onderwijs* en *Wet op Voortgezet Onderwijs*), Fries in de media, culturele en economische activiteiten, sociaal beleid en zorg en internationale uitwisseling.

Voor het Fries zijn twee internationale afspraken van belang: *het Kaderverdrag voor de bescherming van nationale minderheden (2005)*¹ en *het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden (1996)*². Het Europees Handvest is een verdrag om regionale talen en talen van minderheden te beschermen en te bevorderen. Niet alle talen die onder het Handvest worden erkend hebben dezelfde status. Het Fries valt onder deel II en III van het Handvest. Daarmee heeft het de hoogste status en is vastgelegd dat er 48 concrete maatregelen moeten worden uitgewerkt voor het beschermen en bevorderen van het Fries. Deze maatregelen gaan over domeinen zoals onderwijs, bestuur en rechtsverkeer, het sociaal en economisch domein, media, culturele voorzieningen en internationale uitwisseling. De Raad van Europa gaat iedere drie jaar na hoe de maatregelen worden uitgevoerd en stelt verbeteringen voor op plaatsen waar dat nodig is.

Op 8 april 2024 is de zesde *Bestjoersôfspraak Fryske Taal en Kultuer* getekend, de BFTK 2024-2028. Daarin staan de nieuwe afspraken tussen Rijk en provincie. In *Fansels Frysk* nemen wij de afspraken uit de BFTK als basis en leggen we vooral uit hoe we deze afspraken vanuit onze eigen rol zullen uitwerken en welke structurele en incidentele middelen we daarvoor zullen inzetten. De Friese streektaalen vallen niet onder de BFTK. Ook al is de provincie hiervoor niet direct bestuurlijk verantwoordelijk, ook de Friese streektaalen hebben onze aandacht. Zo is het merendeel van onze subsidieregelingen voor het Fries ook toegankelijk voor instellingen, onderzoekers en makers die zich bezighouden met de Friese streektaalen.

1 Kaderverdrag voor de bescherming van nationale minderheden (2005). Getekend in 1995 en geratificeerd in 2005. Zie: <https://wetten.overheid.nl/BWBV0001714/2005-06-01>.

2 Europees Handvest voor regionale talen en talen van minderheden (1996). Zie: <https://wetten.overheid.nl/BWBV0001223/1998-03-01>.

De provincie kan de ambities uit de BFTK en deze taalnota niet alleen realiseren. Wij zijn afhankelijk van de samenwerking met en steun van andere overheden en van culturele instellingen, onderwijs- en kennisinstellingen, die een belangrijke rol spelen in ons taalbeleid. De samenwerking tussen provincie, overheden en instellingen loopt op veel terreinen al goed (zoals in Taalplan Frysk 2030), en kan op sommige terreinen nog verder verbeterd worden. Dat is een van de doelen van ons bestuursakkoord: minder geld naar kantoor en meer naar de praktijk.

De hoofdstukindeling van deze nota volgt in grote lijnen de opzet van de BFTK, die gebaseerd is op het UNESCO-taalvitaliteitsmodel. In hoofdstuk 1 staat taaloverdracht centraal. De hoofdstukken 2 tot en met 5 gaan respectievelijk over Fries in het onderwijs, op het werk, in de vrije tijd en in de openbare ruimte. Hoofdstuk 6 beschrijft onze ambities voor Fries bij de overheid, de rechtbank en in de zorg. Wetenschappelijk onderzoek is de basis van ons taalbeleid. Deze basis willen wij versterken, onder meer door nationaal en internationaal beter samen te werken, ook op cultureel vlak. Hoe we dit willen doen, staat in de hoofdstukken 7 en 8. In het laatste hoofdstuk, hoofdstuk 9, gaan we in op monitoring, de manier waarop wij bijhouden of we onze ambities halen en hoe we eventueel bijsturen, en werken wij de financiële afspraken voor de komende jaren uit.

Fries thuis

Fryslân in 2051

In 2051 is het Fries te horen en te vinden op vrijwel alle plekken waar (aanstaande) ouders en kinderen komen. Ook is er voldoende informatie en materiaal beschikbaar voor ouders om thuis het Fries optimaal aan te bieden en er is een provincie-dekkend aanbod van tweetalige kinderopvanglocaties. Professionals in Fryslân die met ouders en jonge kinderen werken zijn goed op de hoogte van de voordelen van een meertalige opvoeding en informeren en steunen ouders actief om hun eigen taal te gebruiken. Zij beheersen zelf het Fries in ieder geval passief.

In 2051 waarderen inwoners van Fryslân het Fries positief. Om goed mee te kunnen draaien in de Friese samenleving zien ook niet-moedertaalsprekers de voordelen van het leren van het Fries. Ieder kan hier een geschikte cursus voor volgen en dat wordt op grote schaal gedaan.

Inleiding

Voor het behoud en het bevorderen van een taal is het van belang dat ouders de taal op hun kinderen overdragen. Taaloverdracht is binnen het UNESCO-model voor taalvitaliteit de eerste en meest belangrijke pijler.

Taaloverdracht van het Fries op nieuwe generaties staat onder druk. Niet alle ouders kiezen ervoor of slagen erin om het Fries op hun kinderen over te dragen doordat het Nederlands en Engels in de omgeving van kinderen veel meer aanwezig zijn.

In de komende vier jaar zet de provincie extra in op het ondersteunen van ouders bij het overdragen van het Fries op hun kinderen. Door actief te informeren en het creëren van een rijke Friese taalomgeving waar kinderen in opgroeien wordt de taalontwikkeling bevorderd en taalverlies tegengegaan.

Informeren opvoeders en zorgverleners

Aanstaande ouders kiezen vaak al voordat hun kind geboren is welke taal ze met het kind willen praten. Daarom is het belangrijk dat zij al ruim voor de geboorte goed op de hoogte zijn van de voordelen en mogelijkheden van meertalig opvoeden. De afgelopen jaren heeft de provincie veel informatiematerialen en -bronnen laten ontwikkelen die ouders informeren en ondersteunen in hun taalkeuze en taaloverdracht. Met behulp van (lopend) onderzoek naar taaloverdracht wordt in de komende periode in kaart gebracht op welke momenten informatie aan ouders de meeste impact heeft en op welke manier dat het beste gedaan kan worden. Bestaande materialen, zoals het Taalkado voor alle ouders die geboorteaangifte doen, kunnen op basis van dit onderzoek worden aangepast zodat ze goed aansluiten op de behoefte van ouders en hun (beter) ondersteunen bij het overdragen van het Fries. Daarbij wordt ook rekening gehouden met de verschillende taalsituaties van gezinnen, zoals volledig Friestalig, Nederlands- en Friestalig of anderstalig.

De provincie vindt het belangrijk dat professionals die voor hun werk in aanraking komen met ouders en hun kinderen goed op de hoogte zijn van de voordelen van een meertalige opvoeding. Voor deze doelgroep wordt er de komende beleidsperiode nieuw materiaal ontwikkeld. Zo kunnen zorgverleners zoals verloskundigen, kraamverzorgenden, huisartsen en medewerkers van consultatiebureaus en bibliotheken ouders actief informeren en ondersteunen bij hun taalkeuze en wordt het Fries (meer) zichtbaar op de plekken waar ouders met kinderen komen.

Voor de ontwikkeling van het cursusaanbod voor zorgverleners wordt gebruik gemaakt van bestaand les- en nascholingsmateriaal voor (aankomende) pedagogisch medewerkers en leesconsulenten. Ook wordt, samen met de mbo- en hbo-instellingen in Fryslân, onderzocht of dit aanbod een plaats kan krijgen in de opleidingen tot verloskundige en kraamverzorger.

Rijke taalomgeving

In de BFTK is de zichtbaarheid van het Fries, en daarmee het toewerken naar een rijke Friese taalomgeving, een prioriteit. Met een rijke Friese taalomgeving wordt een omgeving bedoeld waarin het Fries overal te horen en te vinden is en volop kan worden gebruikt naast het Nederlands en het Engels. Dit stimuleert de (meertalige) taalontwikkeling van kinderen en steunt ouders bij het overbrengen van het Fries.

Fryslân staat in de top drie van provincies met het grootste aantal inwoners met een beperkte taalvaardigheid. Goed kunnen lezen en schrijven is belangrijk voor jong en oud om mee te kunnen doen in onze samenleving. Het speelt een rol bij sociale verbindingen, identiteit, de toegang tot voorzieningen, democratie en arbeidsmarkt. In *het Fries Leesoffensief* werkt de provincie met gemeenten, bibliotheken, onderwijsinstellingen en andere partners aan het doel dat binnen tien jaar minimaal 90% van de inwoners voldoende taalvaardig is om goed mee te kunnen doen in de samenleving.

Voorlezen is de meest effectieve manier om het Fries op kinderen over te dragen en hun taalontwikkeling te stimuleren.³ Om alle ouders de kans te geven om voor te lezen uit Friese boeken is het van belang dat er in alle bibliotheken in Fryslân een groot,

³ Bosma, E. (2017). *Bilingualism and cognition: The acquisition of Frisian and Dutch*. Universiteit van Amsterdam.

aansprekend en kwalitatief hoog aanbod beschikbaar is van Friestalige (voorlees) boeken voor kinderen. De provincie maakt afspraken met de bibliotheken in Fryslân en steunorganisatie Fers over het vergroten van het aanbod kinderboeken en het vergroten van de zichtbaarheid van het Fries in bibliotheken. Waar mogelijk wordt dit geïntegreerd in *het Fries Leesoffensief*.

Daarnaast wordt er doorgedaan met het organiseren van activiteiten gericht op het voorlezen aan (jonge) kinderen zoals *de Lês-mar-foar-wiken* en worden landelijke activiteiten voor het bevorderen van taalontwikkeling van jonge kinderen gekoppeld aan de meertalige situatie in Fryslân (bijv. *BoekStart* en *DBOS: de bibliotheek op school*).

Niet alle ouders kunnen zelf goed Fries voorlezen. Met materialen en activiteiten zoals voorleesfilmpjes, voorleesmomenten in bibliotheken of boekhandels, theater- en muziekvoorstellingen, worden ook deze ouders ondersteund bij het overdragen van het Fries.

Het is voor hun Friese taalvaardigheid belangrijk dat kinderen het Fries op veel verschillende plaatsen tegenkomen. Door meer Friese filmpjes, spelletjes, liedjes en apps in het Fries aan te bieden wordt de taalontwikkeling in het Fries gestimuleerd en wordt het gebruik van het Fries meer vanzelfsprekend. In samenwerking met verschillende partijen wordt gekeken naar de mogelijkheden voor het creëren van een groter multimediaal aanbod, zowel voor kinderen onder de vier jaar als voor kinderen op de basisschool.

Tweetalige kinderopvang

Met tweetalige kinderopvang wordt de Friese taalontwikkeling van alle kinderen spelenderwijs gestimuleerd. De tweetalige kinderopvang is de start van de doorgaande leerlijn Fries van Taalplan Frysk 2030, waarin toegewerkt wordt naar een sterk en structureel aanbod Fries in alle onderwijssectoren. In *hoofdstuk 2. Fries in het onderwijs* is meer te lezen over het provinciaal beleid ten aanzien van tweetalige kinderopvang en andere onderwijssectoren.

De provincie vindt het belangrijk dat alle ouders in Fryslân de mogelijkheid hebben om hun kinderen naar een tweetalige opvang te brengen en streeft er daarom naar dat 80% van alle opvanglocaties in Fryslân tweetalig is.

Naast kinderopvang brengen veel ouders de kinderen naar een gastouder of naar de grootouders. In deze beleidsperiode wordt ook ingezet op het informeren en bewust maken van gastouders en oppasopa's en -oma's van het belang van meertalig opvoeden en de rol die zij spelen bij de taalontwikkeling en taaloverdracht van (klein) kinderen.

Nieuwe inwoners

Naast taaloverdracht van ouders op kinderen is het van belang dat ook nieuwe inwoners van de provincie gestimuleerd worden zich de Friese taal eigen maken. Door te leren Fries te verstaan en te praten wordt het voor nieuwe inwoners gemakkelijker om onderdeel te worden van de Friese samenleving en zelf ook actief aan deze samenleving bij te dragen.

Deze beleidsperiode wordt extra ingezet op het faciliteren en steunen van nieuwkomers bij het leren van de Friese taal. De provincie maakt afspraken met de gemeenten over het aanbieden van verschillende mogelijkheden om Fries te leren. Zo zal er één

keer per jaar een serie taalcursussen aangeboden worden op toegankelijke locaties, verspreid door het Friese taalgebied. Ook faciliteert de provincie de ontwikkeling van innovatieve (leer)methodes op basis van wetenschappelijk onderzoek en de ontwikkeling van een taalleer-app Nederlands-Fries, met mogelijke uitbreidingen naar Engels-Fries, Duits-Fries en Arabisch-Fries.

In het kort: wat zijn de resultaten in 2028?

- Er is aansprekend materiaal voor (toekomstige) ouders, in verschillende taalsituaties, wat hen informeert en steunt bij de taaloverdracht van het Fries.
- Er zijn cursussen en materialen voor zorgverleners (bijv. verloskundigen, medewerkers consultatiebureaus, huisartsen enz.) zodat zij ouders actief kunnen adviseren en steunen in hun taalkeuze en taalaanbod.
- Alle bibliotheken hebben een groot, aansprekend en kwalitatief hoog aanbod Friese (voorlees)boeken.
- Er zijn meer filmpjes, liedjes, spelletjes en apps in het Fries voor (jonge) kinderen om thuis te gebruiken.
- Nieuwkomers in de provincie worden actief gesteund om het Fries te leren. Het aantal nieuwkomers dat het Fries leert, neemt hierdoor toe.

Fries in het onderwijs

Fryslân in 2051

In 2051 is het leergebied Friese taal en cultuur een structureel en integraal onderdeel van het onderwijsaanbod in Fryslân en is het Fries te vinden en te horen op alle scholen. Alle kinderen in Fryslân hebben de kans om taalvaardig te worden in zowel het Fries als het Nederlands en zich optimaal te ontwikkelen. De kerndoelen Friese taal en cultuur worden gebruikt en aangeboden op alle scholen in het Friese taalgebied en zijn verbonden met andere leergebieden in het curriculum.

De doorgaande leerlijn Fries is in 2051 gerealiseerd; alle kinderen in Fryslân krijgen van jongs af aan het Fries mee en kunnen het leren en gebruiken tot en met het (hoger) beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs. Het percentage leerlingen met een beperkte taalvaardigheid in Fryslân is daardoor in 2051 significant gedaald.

Er zijn voldoende leerkrachten, docenten, pedagogisch medewerkers en onderwijsassistenten met een foech Frysk (lesbevoegdheid Fries), die bekwaam zijn om onderwijs te geven in de Friese taal en cultuur. Ook is er voldoende en aansprekend materiaal beschikbaar voor het vormgeven van de lessen. De inspectie van het onderwijs houdt toezicht op de kwaliteit van het onderwijs in de Friese taal en cultuur.

Inleiding

Goed onderwijs in de Friese taal en cultuur is van groot belang voor het behoud en het versterken van de Friese taal. Het geeft alle kinderen in Fryslân de kans om het Fries te leren en te gebruiken en deel te nemen aan de tweetalige Friese maatschappij.

In 2021 is met Taalplan Frysk 2030 een begin gemaakt met het verbeteren van de positie van het Fries in alle onderwijssectoren in Fryslân. De doelstelling van Taalplan Frysk 2030 is dat in 2030 alle scholen in het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs het Fries aanbieden conform de wettelijk vastgelegde kerndoelen Friese taal en cultuur. Ook in de onderwijssectoren waar het Fries niet wettelijk verplicht is, krijgt het Fries in het kader van Taalplan Frysk 2030 een structurele en stevige positie. Op die manier ontstaat er in doorgaande leerlijn Fries.

Taalplan Frysk 2030 is een samenwerkingsverband van de provincie met verschillende taal- en onderwijsinstellingen. In de afgelopen jaren is er samen gewerkt aan een versterkte basisinfrastructuur waarin scholen steun, begeleiding en materiaal kunnen krijgen bij het verstevigen van het aanbod Friese taal en cultuur.

In deze beleidsperiode blijft de 2030-doelstelling onverminderd van kracht en wordt er doorgedaan met het versterken van de positie van het Fries in alle onderwijssectoren. Alle scholen kunnen daarbij rekenen op de steun en begeleiding van alle partijen binnen Taalplan Frysk 2030.

Voorschoolse periode

Tweetalige opvang

Tweetalige opvang geeft kinderen de kans om de Friese taal te gebruiken en te leren buiten de thuissituatie. Voor Friestalige kinderen versterkt dit de ontwikkeling van de thuistaal. Ook voor niet-moedertaalsprekers is het belangrijk om vroeg kennis te maken met het Fries en de voordelen van meertalig opgroeien. De provincie streeft ernaar dat in 2028 80% van alle opvanglocaties in de provincie tweetalig is en er voor ieder kind op fietsafstand een tweetalige locatie beschikbaar is.

Het laten groeien van het aantal tweetalige locaties vraagt medewerking van en bewustwording bij koepelorganisaties en aanbieders van kinderopvang. Dat probeert de provincie met Taalplan Frysk 2030 te bevorderen door het leggen van contacten, het aanbieden van informatie en het organiseren van bijeenkomsten, bijvoorbeeld voor gemeenten.

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de taalontwikkeling van jonge kinderen in hun gemeenten en maken afspraken met aanbieders over de kinderopvang in de gemeente. Er is in de BFTK afgesproken dat alle gemeenten in 2028 afspraken hebben gemaakt met kinderopvanglocaties over voldoende tweetalige opvanglocaties.

Gekwalificeerde medewerkers

Meer tweetalige opvanglocaties vraagt ook meer gekwalificeerde pedagogisch medewerkers. In overleg met de mbo-instellingen in Fryslân wordt, met medewerking van het practoraat *Friese taal en geletterdheid in de meertalige context* en Taalplan Frysk 2030-partners, gekeken naar de mogelijkheid om het Fries en meertalig opvoeden te borgen in de opleiding tot pedagogisch medewerker en een *Foech Frysk foar pedagogysk meiwurkers* (bevoegdheid Fries voor pedagogisch medewerkers) in te stellen.

Voor medewerkers die al in de sector werken moet voldoende en aansprekende nascholing beschikbaar zijn, gericht op meertaligheid en taalvaardigheid Fries. Dit borgt de kwaliteit op de tweetalige opvang en zorgt voor voldoende gekwalificeerde medewerkers voor de tweetalige opvanglocaties. Via koepelorganisaties wordt nascholing aangeboden aan de medewerkers. In het aanbod is ook aandacht voor de ondersteuning en advisering van ouders ten aanzien van meertalig opvoeden en het creëren van een rijk taalaanbod.

Om medewerkers op de tweetalige locaties te ondersteunen moet er aansprekend en kwalitatief goed materiaal zijn, zoals voorleesboeken en themamateriaal. De (door) ontwikkeling van multimediaal materiaal krijgt deze periode extra aandacht. Het actief gebruiken van de Friese taal door kinderen staat daarbij centraal.

In het kort: wat zijn de resultaten in 2028?

- 80% van alle kinderopvanglocaties in Fryslân is tweetalig.
- Alle gemeenten hebben afspraken gemaakt ten aanzien van tweetalige opvang in hun gemeente.
- Friese taal en meertalig opvoeden heeft een vaste plaats in de opleiding tot pedagogisch medewerker (*Foech Frysk foar pedagogysk meiwurker* – bevoegdheid Fries voor pedagogisch medewerker).

Primair en voortgezet onderwijs

Voortzetten Taalplan Frysk 2030

Het Fries is een verplicht onderdeel van het primair en voortgezet onderwijs op scholen in het Friese taalgebied (alle Friese gemeenten, uitgezonderd de gemeente Weststellingwerf en de Waddeneilanden). Dit is vastgelegd in de *Wet op Primair Onderwijs (WPO)* en *Wet op Voortgezet Onderwijs (WVO)*. De kerndoelen Friese taal en cultuur beschrijven de inhoud van het aanbod van het onderwijs in de Friese taal en cultuur en zijn in de wet vastgelegd.

Een kwart van alle scholen in Fryslân zit nu op een volledig aanbod volgens de huidige kerndoelen.⁴ In 2030 moeten alle scholen het Fries aanbieden conform de wettelijk vastgestelde kerndoelen. Om dit doel te halen, moet het aanbod Friese taal en cultuur op de scholen de komende jaren worden versterkt. Schoolbesturen zijn eindverantwoordelijk voor het aanbod op hun scholen. Zij worden de komende jaren door de Taalplan Frysk 2030-partners ondersteund en tegelijk ook aangespoord om op hun scholen een sterk onderwijsaanbod Friese taal en cultuur te realiseren.

Eén van de doelen van Taalplan Frysk 2030 is dat er een doorgaande leerlijn ontstaat zodat leerlingen in Fryslân vanaf peuter tot het mbo/hbo of wo het Fries kunnen gebruiken en leren. De doorgaande leerlijn is één van de speerpunten in de BFTK 2024-2028. Het gaat hierbij zowel om versterking van de doorgaande leerlijn binnen een onderwijssector als tussen de verschillende onderwijssectoren.

Het Fries is wettelijk verplicht in het hele basisonderwijs en in de hele onderbouw van het voortgezet onderwijs. Om aan de wettelijke verplichtingen te voldoen, moet het Fries dus niet alleen aangeboden worden in de eerste klas, maar ook in de tweede klas van het vmbo en de tweede en derde klas van havo/vwo.

⁴ Varkevisser, N. A., & Walsweer, A.P. (2023). *It is mei sizzen net te dwaan. 1-mjitting primêr ûnderwiis. Provinsje Fryslân.*

Een betere aansluiting en een sterker aanbod zou uiteindelijk tot een toename moeten leiden van het aantal leerlingen dat het Fries als examenvak kiest. Via Taalplan Frysk 2030 worden scholen in het voortgezet onderwijs die het Fries nog niet aanbieden als examenvak gestimuleerd en ondersteund om het wel te aan te bieden. Dit moet er toe leiden dat aan het einde van deze beleidsperiode het aantal scholen dat het Fries als examenvak aanbied is verdubbeld.

Voor het speciaal basisonderwijs en het praktijkonderwijs gelden dezelfde wettelijke verplichtingen voor Friese taal en cultuur als voor andere scholen in het primair en voortgezet onderwijs. Omdat dit type onderwijs anders is dan het reguliere basisonderwijs en voortgezet onderwijs wordt er voor deze scholen apart gekeken naar de mogelijkheden om een aanbod Friese taal en cultuur te ontwikkelen dat past bij de leerlingen en de school.

Leraren

Voor goed onderwijs in de Friese taal en cultuur zijn kundige leraren nodig. In deze beleidsperiode komt de nadruk te liggen op werven, stimuleren, begeleiden en opleiden van (toekomstige) leraren. Het Rijk stelt daar jaarlijks een bedrag van 1,4 miljoen voor beschikbaar. In samenwerking met de onderwijsinstellingen, lerarenopleiders, Taalplan Frysk 2030-instellingen en Rijk wordt de inzet van deze middelen nader uitgewerkt (zie ook paragraaf Hoger beroepsonderwijs).

Door naar een A-profiel

Alle scholen hebben een *skaalstiper* (schoolondersteuner), die met de scholen kijkt naar de mogelijkheden voor het verbeteren van het aanbod Fries. Als vast contactpersoon van de school is de *skaalstiper* de schakel tussen de school en de grote verscheidenheid in aanbod, activiteiten en werkwijzen. De komende jaren kunnen scholen blijven rekenen op de persoonlijke begeleiding van de *skaalstiper*.

De afspraken en plannen van de school om te werken aan het verbeterde aanbod Fries worden vastgelegd in een logboek. Dit geeft de mogelijkheid de groei van de scholen goed bij te houden en te borgen. Het logboek kan als naslagwerk worden gebruikt voor de school zelf, het schoolbestuur, Taalplan Frysk 2030-instellingen, de provincie en de inspectie van het onderwijs.

Scholen die zich willen doorontwikkelen naar een drietalige of meertalige school kunnen daar begeleiding voor krijgen. Drietalig onderwijs laat zien hoe het Fries geïntegreerd kan worden in het hele curriculum, bijvoorbeeld door het te gebruiken als instructietaal bij andere vakken. Ook voor andere inhoudelijke begeleiding voor het realiseren van een aanbod Fries wordt vanuit de Taalplan Frysk-instellingen ondersteuning aangeboden.

Naast de *skaalstiper* en inhoudelijk begeleiders vanuit Taalplan Frysk 2030 zijn er verschillende andere begeleiders en aanbieders die contacten hebben met scholen en de leerlingen, zoals leesconsulenten, ondersteuners van kunstorganisaties en aanbieders van erfgoed- en natuureducatie. In de komende beleidsperiode wordt de samenwerking met al die partijen binnen Taalplan Frysk 2030 versterkt. Deze samenwerking ligt nog meer voor de hand omdat de nieuwe kerndoelen breder zijn dan taal alleen. Door de koppeling te maken met andere leergebieden wordt de positie van het leergebied Friese taal en cultuur in het onderwijsaanbod van alle scholen sterker.

Taalcoördinatoren op de scholen zelf zijn het aanspreekpunt voor en trekker van het Friese taalbeleid en het doorontwikkelen van het aanbod. Ook binnen schoolbesturen

kan de taalcoördinator een aanjagende rol spelen, bijvoorbeeld bij het opstellen van taalbeleid binnen een bestuur. De provincie stimuleert en steunt de groei van het aantal scholen met een taalcoördinator.

Nieuwe kerndoelen en eindtermen voor Friese taal en cultuur

Op dit moment loopt er landelijk een grote curriculumherziening. Provincie Fryslân is verantwoordelijk voor de actualisatie van de kerndoelen Friese taal en cultuur. In februari 2024 heeft Cedin, die van de provincie de opdracht gekregen heeft de kerndoelen te vernieuwen, de conceptkerndoelen Friese taal en cultuur opgeleverd aan de provincie. De conceptkerndoelen worden eerst getest in de onderwijspraktijk. Begin 2026 worden de nieuwe kerndoelen Friese taal en cultuur definitief vastgesteld door Provinciale Staten van Fryslân.

De nieuwe kerndoelen Friese taal en cultuur verschillen inhoudelijk van de huidige kerndoelen uit 2006. Net als voor andere leergebieden neemt ook het aantal kerndoelen Friese taal en cultuur toe. Naast taalvaardigheid is er binnen de nieuwe kerndoelen Friese taal en cultuur aandacht voor taalbewustzijn, taalexpressie en Friese geschiedenis, geografie en cultuur.

De kerndoelen zijn geformuleerd voor de eindfase van groep 8 en eindfase onderbouw van het voortgezet onderwijs (2 vmbo en 3 havo/vwo). Omdat het Fries in alle klassen van het basisonderwijs en onderbouw voortgezet onderwijs aangeboden moet worden, wordt er aansluitend op de ontwikkeling van de kerndoelen een leerlijn ontwikkeld. De leerlijn biedt leraren en docenten handvatten om de kerndoelen onderdeel te maken van hun onderwijsaanbod.

Nieuwe kerndoelen Friese taal en cultuur vragen aan de ene kant om aanpassingen van het onderwijsaanbod door de scholen, maar bieden tegelijk de mogelijkheid om het Fries een integraal en structureel onderdeel te maken van dat aanbod. De leerlingpopulatie of locatie van de school hoeft daarbij geen beperking te zijn. De nadruk ligt op ontwikkeling en uitdaging voor alle leerlingen. Met behulp van de *skoalstiper* en andere inhoudelijk begeleiders kunnen scholen de goede stappen zetten.

Ook de eindtermen Friese taal en cultuur worden geactualiseerd. Dit zijn de examenprogramma's Fries voor het voortgezet onderwijs. Anders dan voor de kerndoelen het geval is, behoort het vaststellen van de eindtermen niet tot de bevoegdheid van Provinciale Staten van Fryslân. Het onderwijsveld is nauw betrokken bij de actualisatie en er is goede afstemming om aansluiting bij de kerndoelen te garanderen.

Speciaal onderwijs

Op dit moment zijn er geen kerndoelen Friese taal en cultuur voor het speciaal onderwijs. Ook in het speciaal onderwijs is het van belang dat leerlingen de kans hebben om het Fries te leren en te gebruiken. Na vaststelling van de kerndoelen Friese taal en cultuur voor primair en voortgezet onderwijs wordt daarom een traject in gang gezet tot het formuleren van kerndoelen Friese taal en cultuur voor het speciaal onderwijs in Fryslân. Dit wordt gedaan in samenwerking met scholen en besturen.

Skoalstipers kunnen scholen in het speciaal onderwijs helpen bij het ontwikkelen van een aanbod Friese taal en cultuur. Al het beschikbare materiaal, begeleiding en cursusaanbod is ook beschikbaar voor scholen en leerkrachten binnen het speciaal onderwijs.

2-meting

In 2016/2017 en 2020/2021 is van alle scholen in kaart gebracht welke kerndoelen ze aanbieden (NHL Stenden Hogeschool, 0- en 1-meting). Op basis daarvan hebben alle scholen twee keer een Taalplan Frysk-profiel gekregen van Gedeputeerde Staten van Fryslân. In schooljaar 2025/2026 brengen onderzoekers van het lectoraat *Meertaligheid en Geletterdheid* aan de NHL Stenden Hogeschool opnieuw in kaart wat het aanbod Fries op alle scholen is.

De Taalplan Frysk-profielen zijn gebaseerd op de kerndoelen Fries. Met het actualiseren van de kerndoelen Friese taal en cultuur veranderen ook de Taalplan Frysk-profielen. De nieuwe profielen geven duidelijk aan welke kerndoelen Friese taal en cultuur wel of niet worden aangeboden en waar de school nog aan moet werken.

Gedeputeerde Staten zullen voortaan alleen in uitzonderlijke gevallen een officiële ontheffing verlenen voor het aanbieden van een of meer kerndoelen Fries. De beleidsregel voor het verkrijgen van ontheffing voor het Fries wordt daarvoor aangepast. Van alle scholen in het Friese taalgebied wordt verwacht dat ze toewerken naar een volledig aanbod Friese taal en cultuur in 2030. In regio's binnen het Friese taalgebied waar een streektaal in gebruik is, kunnen scholen die dat wensen de streektaal toevoegen aan het onderwijsaanbod Friese taal en cultuur.

Lesmateriaal, methodes en werkwijzen

In schooljaar 2022/2023 heeft de provincie Fryslân de digitale lesmethoden Frysk *Spoar 8* (po) en *Searje 36* (vo) gratis beschikbaar gesteld voor alle scholen in Fryslân. Ook in deze beleidsperiode kunnen alle scholen in het primair en voortgezet onderwijs (inclusief het speciaal onderwijs) gratis gebruik maken van de digitale lesmethoden Fries. De methodes bevatten aansprekend materiaal voor de vormgeving van de lessen Friese taal en cultuur. Scholen krijgen begeleiding bij het optimaal inzetten van de methode in hun lesaanbod. De tijdschriften *Tsjil* (po) en *LinKk* (vo) die aanvullend fysiek lesmateriaal aanbieden blijven ook gratis beschikbaar voor alle scholen in Fryslân. De provincie gebruikt voor de financiering daarvan het MIF (Materiële Instandhouding Fries)-geld van het Rijk.

Naast methodisch materiaal moet er een aanbod blijven van meertalige didactiek en inspirerende werkwijzen. Dit zorgt voor een breed gevarieerd aanbod (fysiek en digitaal) met aandacht voor vernieuwing en mogelijkheden tot differentiatie.

Met het vernieuwen van de kerndoelen Friese taal en cultuur moet het bestaande lesmateriaal worden aangepast of nieuw materiaal worden ontwikkeld. Bij de (door) ontwikkeling van materialen is extra aandacht voor het stimuleren van de taalvaardigheid van alle leerlingen in Fryslân. Taalvaardigheid is een van de belangrijkste voorwaarden om mee te kunnen doen in de huidige samenleving. Door extra aandacht te besteden aan taalvaardigheid ontstaat een taalvaardige generatie en loopt het percentage jongeren dat het risico loopt om laaggeletterd te worden terug. Bij de uitvoering wordt aangesloten bij het *Fries Leesoffensief* en de landelijke en provinciale aanpak van laaggeletterdheid.

Scholen in Fryslân kunnen naast het gratis beschikbare lesmateriaal rekenen op (financiële) ondersteuning van de provincie voor het aanschaffen van aanvullende lesmaterialen, het volgen van nascholing en voor (extra) lessen voor het aanbieden van het vak Friese taal en cultuur.

Toezicht

Het Fries is onderdeel van het onderzoekskader van de Inspectie van het onderwijs en wordt door de inspectie structureel meegenomen in het toezicht bij scholen en besturen in het Friese taalgebied. Als een school of bestuur te weinig kwaliteit laat zien binnen het leergebied Friese taal en cultuur of geen ambities of plannen heeft om naar een volledig aanbod te groeien volgens de wet, geeft de inspectie van het onderwijs een herstelopdracht. Deze werkwijze borgt de kwaliteit, werkt stimulerend voor scholen in Fryslân en draagt daarmee bij aan het verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs in de Friese taal en cultuur.

In het kort: wat zijn de resultaten in 2028?

- Alle scholen in het Friese taalgebied bieden nieuwe kerndoelen Friese taal en cultuur aan en werken toe naar een volledig aanbod in 2030.
- Het aantal scholen dat het Fries aanbiedt als examenvak is verdubbeld.
- Er is een brede aanpak voor het werven, opleiden en stimuleren van leerkrachten en docenten Fries.
- Alle schoolbesturen hebben beleid ten aanzien van het leergebied Friese taal en cultuur en sturen hun scholen actief aan.
- Er ligt een leerlijn bij de nieuwe kerndoelen Friese taal en cultuur.
- Er zijn kerndoelen Friese taal en cultuur vastgesteld voor het speciaal onderwijs.
- De inspectie van het onderwijs houdt toezicht op de kwaliteit van het onderwijs in de Friese taal en cultuur, publiceert onderzoek op dit gebied, en geeft waar nodig herstelopdrachten om de kwaliteit te verbeteren.

Middelbaar beroepsonderwijs

Meertalige mbo's

Studenten van de mbo-scholen in Fryslân leven en studeren in een meertalige maatschappij. In de doelgroep van het mbo is het aantal Friestaligen relatief groot. Ook na hun opleiding blijven de meeste mbo-studenten in de provincie wonen en werken. Daarom is het van belang dat studenten in hun opleiding goed voorbereid worden op de Friestalige beroepscontext.

De afgelopen jaren zijn er met het samenwerkingsverband *Wy binne mbû* (Wij zijn mbo) en met de Taalplan Frysk 2030-partners belangrijke stappen gezet om het Fries een stevig en structureel onderdeel te maken van het mbo-onderwijs in Fryslân. Zo werd in 2021 met de provincie het convenant *Mei-inoar sette wy de skouders ûnder it Frysk* (Samen zetten we de schouders onder het Fries) ondertekend, met afspraken om het Fries op het mbo te bevorderen.

Een groeiend aantal opleidingen heeft aandacht voor de meertalige beroepscontext, voor taalbewustzijn, taalhouding en Friese taalvaardigheid. Dat laatste kan zowel in het basisdeel van de opleiding (het deel dat voor alle studenten hetzelfde is), in het profieldeel als het keuzedeel (de specialiseringsruimte en vrije ruimte). Aandacht voor het Fries en voor meertaligheid in de opleiding zorgt ervoor dat studenten die afstuderen deze kennis en kunde meenemen naar hun toekomstige werk (zie ook *hoofdstuk 3. Fries op het werk*).

De komende beleidsperiode krijgt het Fries bij verschillende opleidingen een sterkere positie en volgen meer studenten het keuzedeel Fries. Hoe het Fries het beste kan worden aangeboden in het curriculum is uitgewerkt in het realisatieplan mbo als onderdeel van Taalplan Frysk 2030. Dit zal verder worden onderzocht binnen het nieuw

op te richten practoraat (zie hieronder). Daarbij wordt ook het onderzoek van DINGtiid naar onderwijs in het Fries op het mbo meegenomen. Doelstelling is dat meer mbo-studenten de mogelijkheid krijgen hun Friese taalvaardigheid te versterken.

Onderwijs in de Friese taal en cultuur helpt om leerlingen voor te bereiden op vervolgonderwijs en toekomstig werk en leven in de provincie. Het aanbod Friese taal en cultuur moet daarom goed aansluiten bij de kennis en vaardigheden van de studenten die van het vmbo komen en andersom. De samenwerking tussen vmbo en mbo wordt daarom voortgezet.

Practoraat

Om de mogelijkheden tot versterking van de positie van het leergebied Friese taal en cultuur binnen het mbo nader te onderzoeken en ook te borgen wordt er in samenwerking met de Taalplan Frysk 2030-partners een practoraat *Friese taal en geletterdheid in de meertalige context* opgericht aan de mbo-instellingen in Fryslân. Dit zal deel uitmaken van het al bestaande samenwerkingsverband *Wy binne mbû*. Binnen het practoraat zal onderzoek gedaan worden naar taalonderwijs in het mbo, borging van het regionale taalklimaat, en verbinding met en behoefte van de regionale arbeidsmarkt. Ook wordt er een koppeling gemaakt met *het Fries Leesoffensief* om de taalvaardigheid van de studenten te verbeteren.

Opleiding pedagogisch medewerker en onderwijsassistent

Om het Fries in de voorschoolse sector goed te borgen is het nodig dat aankomende professionals goede Friese taalvaardigheid hebben en op de hoogte zijn van de voordelen van meertalig opvoeden. Onderwijsassistenten met goede Friese taalvaardigheid en kennis van de Friese taal en cultuur kunnen leerkrachten ondersteunen in het vormgeven van hun aanbod Friese taal en cultuur.

In deze beleidsperiode krijgt het Fries een nog steviger plek in de opleiding tot *Pedagogisch Medewerker en Onderwijsassistent*. Naast dat het Fries te volgen is als keuzedeel wordt ook onderzocht hoe het Fries en meertaligheid structureel onderdeel kunnen worden van andere vakken binnen het curriculum. Dit bevordert ook de doorstroom van deze studenten naar de pabo waar ze het *Foech Frysk* (bevoegdheid Fries) voor het *basisonderwijs* kunnen halen.

Deskundigheidsbevordering

In samenwerking met de verschillende partners binnen Taalplan Frysk 2030 wordt actief gewerkt aan deskundigheidsbevordering voor docenten en medewerkers op de mbo-scholen. Zo is het van belang dat bij de eerste- en tweedegraads opleiding Fries aandacht komt voor het Fries onderwijs op het mbo en bij andere docentenopleidingen voor mogelijkheden om het Fries te integreren en te gebruiken als instructietaal. Dit bevordert de onderlinge samenwerking tussen mbo-instellingen en de samenhang in het aanbod Fries tussen de verschillende onderwijssectoren.

Lesmateriaal

Het opnemen van het Fries in het algemene curriculum van de verschillende mbo-opleidingen vraagt om nieuw en aansprekend materiaal. De afgelopen jaren is er met steun van het Rijk (MIF voor het mbo) nieuwe (les)materiaal en multimediaal aanbod gekomen en zijn er activiteiten ontwikkeld die docenten kunnen gebruiken voor het vormgeven van de lessen. Dit aanbod wordt de komende jaren, naar behoefte, verder uitgebreid.

Yn it koart: wat binne de resultaten yn 2028?

- Alle mbo-studenten hebben de mogelijkheid om hun taalvaardigheid Fries te verbeteren.
- Het Fries is een vast onderdeel van het curriculum voor alle studenten op het gebied van persoonlijke en professionele ontwikkeling.
- Alle mbo-instellingen hebben taalbeleid en maken het Fries zichtbaarder op hun locaties.
- Het aanbod Friese taal en cultuur sluit goed aan bij de kennis en vaardigheid van studenten die van het vmbo komen.
- Binnen het practoraat is onderzoek gedaan naar de manier waarop het Fries de beste plaats kan krijgen binnen het mbo en de eerste resultaten zijn geïmplementeerd.
- Friese taal en cultuur heeft een vaste plaats binnen het curriculum van de opleiding tot pedagogisch medewerker en onderwijsassistent.

Hoger beroepsonderwijs

Meer leraren

Voor het realiseren van de langetermijndoelen van Taalplan Frysk 2030 en voor de vitaliteit van het Fries zijn er de komende jaren meer leraren, fristen en andere experts op het gebied van het Fries nodig.

Dit begint al met leerkrachten voor het basisonderwijs die onderwijs in de Friese taal en cultuur op niveau kunnen aanbieden. Daarvoor moeten alle studenten van de pabo aan de NHL Stenden Hogeschool in Leeuwarden het Foech Frysk (bevoegdheid Fries) voor het basisonderwijs halen. Dit is op B2-niveau. Studenten die dit niveau (nog) niet behalen, kunnen afstuderen met een startbekwaamheid Fries op B1-niveau.

Het is van belang dat ook besturen waarde hechten aan leraren met een *foech Frysk* en nieuwe leraren zonder bevoegdheid stimuleren binnen vijf jaar na het afstuderen nog het volledige *Foech Frysk voor het basisonderwijs* op B2-niveau te halen.

Om het Fries in de hele onderbouw en als examenvak te kunnen aanbieden zijn er meer docenten Fries nodig (eerste- en tweedegraads). De eerste- en tweedegraads docentenopleidingen Fries zijn een onmisbare schakel in de doorgaande leerlijn. Om meer studenten te verleiden om een docentenopleiding Fries te kiezen wordt er ingezet op het werven en stimuleren van (nieuwe) studenten.

Er wordt ingezet op een groeiend bewustwording en nascholing van leraren. Voor leraren die al in het onderwijs werken worden nascholingsprogramma's ontwikkeld en aangeboden zodat ze het leergebied Friese taal en cultuur goed kunnen aanbieden of kunnen combineren met hun eigen vakgebied. Het leergebied Friese taal en cultuur wordt zo een integraal onderdeel worden van het onderwijs in Fryslân.

Fries bij andere opleidingen

Ook bij andere hbo-opleidingen wordt gekeken naar de toegevoegde waarde van het Fries en naar de mogelijkheden om het Fries te integreren in het onderwijsaanbod. Daarbij wordt samengewerkt met *Wy binne mbû* en met andere onderwijsinstellingen en steunorganisaties. Er is specifiek aandacht voor het belang van het Fries binnen de opleiding Journalistiek. Met een minor Fries in de opleiding Journalistiek wordt geprobeerd om meer aanwas te creëren van journalisten die het Fries goed beheersen.

Wetenschappelijk onderwijs en onderzoek is essentieel voor een vitale Friese taal en cultuur. Het universitaire aanbod Fries is tot nu toe beperkt. In deze beleidsperiode wordt gestart met het versterken van de frisistiek. Zo worden de mogelijkheden tot het realiseren van een bacheloropleiding Fries onderzocht, gekoppeld aan Taalplan Frysk 2030 en de bestaande bachelor en master lerarenopleiding aan de NHL Stenden Hogeschool. In *hoofdstuk 7. Onderzoek voor en naar het Fries* staat meer informatie over het wetenschappelijk onderzoek naar het Fries.

Volwassenenonderwijs

Voor iedereen die het Fries (beter) wil leren is er een cursus Fries verstaan, spreken, lezen of schrijven beschikbaar. De beschikbare cursussen worden actief onder de aandacht gebracht bij alle inwoners van de provincie en bij medewerkers van overheidsinstellingen. Er wordt daarbij samengewerkt tussen Afûk en onderwijsinstellingen NHL Stenden Hogeschool en Rijksuniversiteit Groningen.

Ook voor het bedrijfsleven wordt een aanbod ontwikkeld dat aansluit bij de behoefte en vraag binnen een bepaald bedrijf of een bepaalde sector.

In het kort: wat zijn de resultaten in 2028?

- Alle pabo-studenten stromen uit met het *Foech Frysk voor het basisonderwijs* op B2-niveau of halen dat binnen vijf jaar na het afstuderen.
- Meer studenten kiezen voor de lerarenopleiding Fries.
- Meer leerkrachten en docenten volgen een nascholingsprogramma om een *foech Frysk* te halen of om de Friese taal en cultuur te integreren in hun eigen vakgebied.
- De minor Friese taal en cultuur voor (aankomende) journalisten zorgt voor een groeiend aantal journalisten die over goede vaardigheden beschikken en basis-kennis hebben van de Friese taal, cultuur en geschiedenis.
- Er is een cursus voor iedereen die het Fries wil leren in verschillende (beroeps-) contexten.

Fries op het werk en in het bedrijfsleven

Fryslân in 2051

Het Fries is vanzelfsprekend, zichtbaar en heeft een vaste plaats in de bedrijfsvoering van bedrijven in Fryslân. Friezen voelen zich vrij om het Fries op het werk te gebruiken in zowel een informele als formele setting. In alle sectoren wordt gezien dat het gebruik van het Fries op het werk in verschillende contexten (economische) voordelen oplevert.

Inleiding

Om het Fries een zichtbaar en vanzelfsprekende plek te geven in de Friese samenleving en de taalvitaliteit te bevorderen is het van belang dat het Fries ook op het werk alom kan worden gebruikt en te vinden is. De komende beleidsperiode wordt ingezet op een groei van het aantal bedrijven dat het Fries een structureel plek geeft in hun bedrijfsvoering, zowel in de interne communicatie met medewerkers als naar buiten toe. Daarbij wordt de focus gelegd op bedrijven waar het Fries volgens onderzoek een economische waarde heeft.

Economyske wearde Frysk

Meer dan de helft van de bedrijven in Fryslân gebruikt het Fries geregeld in contact met medewerkers en klanten. Een structureel karakter heeft het gebruik van het Fries echter niet. Het Fries wordt vooral gebruikt in een informele setting. Binnen bedrijven en in externe communicatie is het Fries (bijna) niet zichtbaar.

Onderzoek heeft aangetoond dat er drie situaties zijn waarin het gebruik van het Fries meerwaarde kan hebben voor de Friese economie.⁵ Het gaat dan om het op de markt brengen van typisch Friese producten, het vergroten van de beleving van de niet-Friese klant (bijv. in toerisme en recreatie) en het opbouwen van een vertrouwensband met Friese klanten in de personele, financiële of dienstverlenende sector. Ook voor bedrijven gevestigd in een regio met veel Fries-sprekers kan het gebruik van het Fries economisch (meer)waarde hebben.

De komende jaren wil de provincie bedrijven meer bewust maken van de kansen die het gebruik van het Fries biedt. Bedrijven kunnen (financiële) steun krijgen bij het zichtbaarder maken van het Fries en het integreren van het Fries in hun bedrijven. Ook worden er cursussen ontwikkeld en aangeboden gericht op taalhouding, taalvaardigheid en taalgebruik in relatie tot de specifieke sector.

Fries in de communicatie- en informatiesector

Meer gebruik van het Fries in de communicatie- en informatiesector draagt bij aan de zichtbaarheid en daarmee vitaliteit van het Fries. De meerwaarde van het gebruik van het Fries wordt in de sector zelf echter niet ervaren. Deze beleidsperiode worden bedrijven in deze sector met behulp van begeleiding, ondersteuning en cursussen bewust gemaakt van de meerwaarde van het communiceren in de moedertaal van inwoners van Fryslân. Dit moet leiden tot meer bedrijven in de communicatie- en informatiesector die het Fries gebruiken in hun bedrijfsactiviteiten.

Verbinding met mbo

Om het Fries een steviger en structurele plek te geven in het bedrijfsleven is het van belang dat nieuwe medewerkers, die net de opleiding hebben voltooid, kennis hebben van de meerwaarde en belang van het Fries en die kennis meenemen naar hun werkplek. Binnen het mbo is er aandacht om het Fries binnen de opleidingen, gerelateerd aan het bedrijfsleven, een structurele plek te geven. Het practoraat *Friese taal en geletterdheid in de meertalige context* zal aanbevelingen doen hoe het Fries ook in die opleidingen het beste geïntegreerd kan worden, aansluitend bij de behoefte aan het veld (zie ook *hoofdstuk 2. Fries in het onderwijs*).

In het kort: wat zijn de resultaten in 2028?

- Minimaal 20 bedrijven maken gebruik van de steun om het Fries te integreren in hun bedrijf.
- Meer bedrijven hebben het Fries zichtbaar gemaakt in hun interne en externe communicatie.
- Er wordt op het mbo ingezet op taalvaardigheid en -bewustzijn in de relevante sectoren.

⁵ E&E advies (2020). 'Krenten uit de pap' – Op zoek naar de meerwaarde van de Friese taal in het economisch verkeer. Provinsje Fryslân.

Fries in de vrije tijd

Fryslân in 2051

Fryslân is voortrekker en een inspirerend voorbeeld voor andere meertalige regio's ten aanzien van culturele ontwikkelingen in een minderheidstaal. Er is een aansprekend werkklimaat waarin culturele en literaire makers zich verder kunnen ontwikkelen. Veel makers kunnen van het werk leven. Er is een sterk literair en creatief netwerk in Fryslân met nationale en internationale verbindingen.

Er is een groot en aantrekkelijk multimediaal aanbod aan Friestalige literatuur en andersoortige creatieve (taal)producties, die jong en oud aanspreken. Friese films en andere audiovisuele en culturele producties ontvangen internationale waardering en geven inspiratie om nieuwe culturele producties te maken.

Het creatieve aanbod zorgt ervoor dat het Fries een levende taal blijft. Niet alleen moedertaalsprekers genieten ervan, maar ook nieuwe sprekers leren de taal om gebruik te kunnen maken van het aanbod. De culturele sector draagt bij aan de taalontwikkeling van de inwoners en het percentage inwoners van de provincie met een beperkte taalvaardigheid is afgenomen.

Inleiding

Een stevige positie van het Fries in de vrije tijd geeft de taal een vanzelfsprekende plaats in de samenleving, versterkt de taalvaardigheid en draagt bij aan de vitaliteit van het Fries. De provincie stimuleert en ondersteunt de komende jaren instellingen en makers om een ruim en aantrekkelijk aanbod aan Friestalige creatieve producties te maken voor jong en oud, in zowel geschreven, gesproken, beeldende en andere nieuwe creatieve vormen.

Friese literatuur

De literatuur is de drager van de Friese taal. Door subsidieregelingen open te stellen faciliteert de provincie in het ontwikkelen van een breed literair aanbod voor jong en oud en in alle vormen. Er wordt ingezet op versterking en behoud van de Friese literatuur met ruimte voor vernieuwing en experiment.

Voor voldoende en vernieuwend aanbod zijn (nieuwe) schrijvers en makers nodig. Om nieuwe schrijvers en makers te stimuleren, te inspireren en een podium te geven worden activiteiten van Leeuwarden City of Literature, Boeken fan Fryslân, Tresoar en het Taalproductiehuis voortgezet. De schrijversvakschool en verschillende schrijfcursussen stimuleren nieuwe talenten om in het Fries te schrijven en geven schrijvers de kans zich door te ontwikkelen. Ook literaire tijdschriften vormen, als laagdrempelig platform voor beginnende schrijvers, een belangrijke schakel in de literaire infrastructuur in Fryslân en kunnen om die reden blijven rekenen op provinciale steun.

De Christelijke Blinden Bibliotheek (CBB) stelt, met steun van Boeken fan Fryslân, Friestalige luisterboeken beschikbaar speciaal voor mensen met een leesbeperking. Er wordt gestreefd naar een breed en aansprekend aanbod voor deze doelgroep.

Friestalige luisterboeken zijn ook interessant voor lezers die (nog) niet over goede leesvaardigheid Fries beschikken. In samenwerking wordt gekeken naar de mogelijkheden om die boeken onder een breder publiek bekend te maken. Ook bij andere ontwikkelingen en trends zoals e-books en beeldboeken wordt gekeken naar de mogelijkheden om het Fries erin mee te nemen.

Naast het stimuleren van een nieuw en aansprekend aanbod voor alle doelgroepen wordt de promotie van Friestalige boeken voortgezet. Met promotieactiviteiten, zoals uitgevoerd door Boeken fan Fryslân, wordt gestreefd naar een zo groot mogelijk bereik. Ook de provinciale literaire prijzen, uitgereikt door de provincie Fryslân, brengen schrijvers en hun werk nog meer voor het voetlicht en dragen bij aan de erkenning van de intrinsieke waarde van Friestalige literatuur.

Bibliotheken

Voor de taaloverdracht van ouders op kinderen, maar ook voor het bevorderen van de taalvaardigheid en het leesplezier van jong en oud, is het van belang dat bibliotheken in Fryslân een ruim, aansprekend en kwalitatief hoog aanbod van Friese titels hebben, en dat dit aanbod zichtbaar en beschikbaar is in de bibliotheek (zie ook *hoofdstuk 1. Fries thuis* en *hoofdstuk 2. Fries in het onderwijs*).

Dit geldt ook voor de bibliotheken op scholen (basis- en voortgezet onderwijs). De provincie maakt afspraken met de bibliotheken en steunorganisatie Fers over het vergroten van het Friestalige aanbod en de zichtbaarheid van het Fries, en het vergroten van kennis en vaardigheden over meertaligheid van medewerkers en leesconsulenten zodat zij goed kunnen adviseren over het aanbod Friestalige boeken.

De bibliotheek van Tresoar neemt een bijzondere plaats in met de bewaarfunctie van alle Friestalige uitgaven en met een uitgebreide collectie Friese literatuur voor het verrichten van onderzoek. Tresoar biedt ook schrijfcursussen aan en maakt de Friese literatuur zichtbaar. Die rol wordt deze beleidsperiode uitgebreid.

Naast Friese literatuur wordt het Fries ook gebruikt in andere culturele vormen, zoals in het theater, film, muziek en in nieuwe media.

Fries theater en muziek

Iepenloftspullen zijn uniek voor de provincie. Ze dragen bij aan de vitaliteit van het Fries en aan de leefbaarheid op het platteland. *Iepenloftspullen* en andere Friestalige theater- en muziekproducties kunnen rekenen op de steun van de provincie. Daarbij geldt dat er veel ruimte is voor experiment en vernieuwende vormen. Dit maakt de productie ook voor belangstellenden buiten de provincie interessant. Digitale ontwikkelingen kunnen ondersteunen bij het toegankelijk maken van Friestalige voorstellingen voor degenen die het Fries niet of niet goed beheersen.

Met subsidie aan instellingen en producties stimuleert de provincie een cultureel aanbod dat voor alle Friezen, jong en oud, interessant en bereikbaar is en voor een aantrekkelijk werkklimaat voor kunstenaars, schrijvers en muzikanten. Zo wil de provincie het culturele netwerk in Fryslân behouden en versterken.

Friese musea

De provincie vindt het belangrijk dat alle inwoners, maar vooral kinderen en jongeren, vaker een museum bezoeken en zo kennis maken met het verhaal van Fryslân. Daarom ondersteunt de provincie instellingen en organisaties die, op verschillende manieren, het verhaal van Fryslân op een aansprekende en toegankelijke wijze vertellen. Voor de zichtbaarheid van het Fries is het van belang dat musea en andere culturele instellingen die steun ontvangen van de provincie ook aandacht hebben voor een gelijkwaardige positie van het Fries. Dit doet recht aan de positie van het Fries als rijkstaal en officiële taal van Fryslân. Alle gesubsidieerde instellingen worden gevraagd om naar aard en schaal van hun organisatie taalbeleid te formuleren als voorwaarde voor de provinciale subsidieverlening.

Friese programma's en films

Omrop Fryslân is het medium in Fryslân dat gebruikt wordt voor Friestalige radio, televisie en online programmering. Het draagt op deze manier bij aan de overdracht, bevordering en zichtbaarheid van de Friese taal. Omrop Fryslân heeft een gevarieerde programmering voor alle doelgroepen.

Er is een landelijke tendens dat steeds minder mensen op traditionele wijze kijken en luisteren naar radio en televisie. Meegaan met de hedendaagse digitale ontwikkelingen is belangrijk voor het Fries om ook daar gebruikt en gezien te worden.

Binnen Taalplan Frysk 2030 heeft Omrop Fryslân een rol als het gaat om het maken van educatief audiovisueel materiaal met het platform *Tsjil*, dat gebruikt wordt bij lessen binnen het leergebied Friese taal en cultuur. Dit educatieve aanbod van Omrop Fryslân is een tegenhanger van het grote Nederlandstalige (en Engelstalige) aanbod op televisie en internet (zie ook *hoofdstuk 1. Fries thuis*). Ook voor leerlingen op het voortgezet onderwijs en het mbo worden producties ontwikkeld. De producties moeten van hoge kwaliteit zijn met een aansprekend gebruik van de taal om kinderen en jongeren zo te stimuleren het Fries actief te gebruiken.

Met het laten zien van Friese verhalen draagt ook film bij aan de taaloverdracht en taalontwikkeling van Friezen. De komende jaren wordt ingezet op een stevig fundament voor de hele filmindustrie in de provincie, het netwerk en de financiering voor alle soorten producties. Door te kijken naar de filmindustrie in andere regio's wordt in kaart gebracht waar de meeste kansen en mogelijkheden liggen. Daarnaast wordt in gesprek met de NPO (Nederlandse Publieke Omroep) en streamingsdiensten gekeken naar de mogelijkheden om meer Friese films en programma's op te nemen in hun programmering. Dit leidt tot een groter aanbod en meer variatie Friestalige programma's en films voor alle leeftijden.

Sport en verenigingsleven

Veel Friezen zijn in de vrije tijd actief, als sporter of vrijwilliger, bij de sportverenigingen. Het Fries wordt in onderlinge contacten bij sportverenigingen veel gebruikt en draagt bij aan het levend houden van de taal. Door te steunen bij het (meer) zichtbaar maken van het Fries bij uitingen van sportverenigingen krijgt het Fries een steviger plek in de openbare ruimte (zie ook *hoofdstuk 5. Fries in de openbare ruimte*). Naast Fries bij de sportverenigingen stimuleert de provincie ook het gebruik van de Friese taal bij sportevenementen die veel (inter)nationale aandacht krijgen.

In het kort: wat zijn de resultaten in 2028?

- Er is een gevarieerd aanbod Friestalige boeken (in verschillende vormen) voor alle leeftijden, ruim beschikbaar en te vinden in de bibliotheken in Fryslân en andere plaatsen in de provincie.
- Er zijn meer schrijvers van Friestalige boeken, die ruimte krijgen om te experimenteren in en buiten het boek.
- Het literaire en culturele netwerk binnen en buiten de provincie is versterkt.
- *Iepenloftspullen* en andere theater- en muziekproducties zijn aansprekend en toegankelijk voor een breed publiek.
- De Friese taal is zichtbaar en te horen in meer Friese musea.
- Er zijn meer Friese programma's en films op landelijke televisie en bij streamingsdiensten.
- Fries is zichtbaar bij meer sportverenigingen en grote sportevenementen.
- De Friese filmindustrie heeft een doorontwikkeling gemaakt en meer films opgeleverd en daarmee een stevige plaats in de Friese culturele sector gekregen.

5

Fries in de openbare ruimte

Fryslân in 2051

In 2051 is Fryslân zichtbaar een volledig tweetalige provincie. Het Fries heeft een vanzelfsprekende positie en is in de publieke ruimte alom aanwezig. Ook alle verkeersborden in Fryslân zijn tweetalig. Friezen komen zo het Fries op verschillende plaatsen tegen in het dagelijks leven. In alle activiteiten en uitingen van overheidsinstanties en gesubsidieerde organisaties en instellingen wordt gebruik gemaakt van het Fries. Op deze manier wordt bijgedragen aan een sterkere maatschappelijke positie van en een positieve taalhouding ten opzicht van het Fries.

Inleiding

Het Fries is voor meer dan de helft van alle inwoners van Fryslân de moedertaal. In de openbare ruimte is het Fries echter niet veel te vinden, zeker in vergelijking met andere minderheidstaalregio's. Het voortbestaan en de vitaliteit van een minderheidstaal hangt samen met de aanwezigheid van de taal in de publieke ruimte.⁶ Zichtbaarheid en het gebruik van het Fries versterkt de maatschappelijke positie van de taal en daarmee ook de noodzaak om het te leren. Het vergroten van de positie van het Fries in de openbare ruimte is één van de speerpunten van de BFTK 2024-2028 en krijgt de komende beleidsperiode veel aandacht.

⁶ Gorter, D., & Cenoz, J. (2024). *The Visibility of Minority Languages*. In *A Panorama of Linguistic Landscape Studies* (pp. 174–223). Multilingual Matters / Channel View Publications. <https://doi.org/10.2307/jj.6947033.11>

Zichtbaar in openbare ruimte

Het Fries verdient als andere rijkstaal een gelijkwaardige plaats naast het Nederlands in de openbare ruimte. In 2022 hebben Rijk en provincie een *Zichtbaarheidsakkoord* afgesloten. De afgelopen jaren zijn er veel interessante zichtbaarheidsprojecten gesteund door de provincie. Een vaste en functionele positie in de openbare ruimte heeft het Fries echter niet.

De zichtbaarheid van een taal in de openbare ruimte versterkt de maatschappelijke positie van de taal. Het geeft een taal meer aanzien en heeft een positief effect op de taalhouding tegenover de taal. De komende vier jaar neemt de provincie, in samenwerking met het Rijk en met steunorganisaties, het voortouw om de aanwezigheid van het Fries in de openbare ruimte meetbaar toe te laten nemen en een fundament te leggen voor de vanzelfsprekendheid van het Fries in de openbare ruimte. De investeringen die de komende vier jaar worden gedaan zijn duurzaam en zorgen ervoor dat het Fries blijvend zichtbaarder wordt.

Daarnaast wordt er binnen alle opgaven waar provincie Fryslân voor staat gekeken hoe bijgedragen kan worden aan het versterken van de zichtbaarheid van het Fries in de Friese samenleving. In de voorgaande beleidsperiode zijn er al afspraken gemaakt met instellingen en organisaties die subsidie krijgen van de provincie over de zichtbaarheid van het Fries in hun activiteiten en uitingen. De komende periode worden deze afspraken verder bekrachtigd en uitgewerkt.

Iedere dag in aanraking met het Fries

Voor een vanzelfsprekende plek van het Fries in de maatschappij is het van belang dat inwoners van Fryslân in het dagelijks leven op verschillende manieren in aanraking komen met het Fries. Dat betekent dat het Fries niet alleen zichtbaar moet zijn op de plaatsen waar het Fries wordt verwacht, maar juist ook op plaatsen waar een breed publiek komt en het Fries (nog) niet vaak gebruikt wordt zoals stations, musea, sporthallen, sportverenigingen, dorpshuizen, parken en natuurgebieden en speeltuinen. Met advies en steun van de provincie en provinciale instellingen wordt met alle betrokken partijen gewerkt aan een sterke positie van het Fries in het dagelijks leven.

In de BFTK is afgesproken dat er wordt toegewerkt naar permanente meertaligheid op de verkeersbebording in Fryslân. Het tweetalig (Fries-Nederlands) maken van alle verkeersborden in Fryslân geeft een grote impuls aan de zichtbaarheid van het Fries.

Deze beleidsperiode wordt eerst verkend hoe de provincie de tweetalige verkeersborden kan realiseren en wat daarvoor nodig is. Door te kijken naar de aanpak en uitvoering in andere regio's wordt gewerkt aan een uitvoerbare en duurzame aanpak voor het meertalig maken van de verkeersborden in Fryslân. In de tweede helft van de beleidsperiode wordt gestart met de uitvoering.

In het kort: wat zijn de resultaten in 2028?

- Het Fries is op meer plaatsen in de provincie te vinden en alle Friezen komen in het dagelijks leven het Fries vaak tegen op locaties zoals speeltuinen, stations en natuurgebieden.
- Alle organisaties en instellingen die van de provincie steun krijgen dragen het Fries uit in hun activiteiten en uitingen.
- De mogelijkheden voor het permanent meertalig maken van verkeersborden zijn in kaart gebracht en er is een begin gemaakt met de uitvoering.

6

Fries bij overheid, rechtbank en in de zorg

Fryslân in 2051

In 2051 is alle communicatie van en met (overheids)instanties in het Friese taalgebied tweetalig. Inwoners van Fryslân weten dat ze in contact met de overheid, rechtbank en in de zorg het Fries mogen en kunnen gebruiken. Iedereen die het Fries wil gebruiken voelt zich vrij om dit te doen en ervaart geen beperkingen in het gebruik daarvan.

Inleiding

Het kunnen en mogen gebruiken van het Fries bij overheidsinstanties draagt bij aan het behoud van de vitaliteit van een taal. Houdingen van de overheid tegenover de taal, het beleid van overheidsinstellingen, de officiële status van de taal en het gebruik vormen samen een van de pijlers van het UNESCO-model voor taalvitaliteit.

De komende beleidsperiode wordt er een flinke stap gemaakt richting de ambities voor 2051. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen de eigen verantwoordelijkheid van provincie Fryslân als overheidsorganisatie en als Taalschipper met een verantwoordelijkheid in het aanspreken van andere officiële en overheidsinstanties in het Friese taalgebied.

Rol provinsje Fryslân

Provincie Fryslân heeft als overheidsinstantie een voorbeeldfunctie als het gaat om het uitdragen van het Fries in het officiële verkeer. In de organisatievisie van de provincie staat dat tweetaligheid een vanzelfsprekend onderdeel is van de organisatie. Dat

betekent dat in het organisatiebeleid op alle (relevante) gebieden afspraken zijn of gemaakt worden over tweetaligheid. Het gaat bijvoorbeeld om werving- en selectiebeleid, facilitaire zaken, opleidingsaanbod, communicatie en andersoortige uitingen, verantwoordelijkheden van directie en management, tweetalige stukken en formulieren. Er is een *Werkgroep Intern Taalbeleid* onder voorzitterschap van de algemeen directeur om hierop toe te zien. Door te laten zien dat het Fries een gelijkwaardige positie heeft als bestuurstaal en ruime aandacht krijgt in alle provinciale uitingen en activiteiten kan de provincie andere overheidsinstanties inspireren en motiveren. In 2028 is het uitgangspunt dat alle communicatie van de provincie Fryslân Friestalig is en tweetalig waar dat nodig is en dat het Fries in alle activiteiten actief wordt uitgedragen.

Als Taalschipper heeft de provincie de taak om de Friese taal te beschermen en te bevorderen. Vanuit deze rol worden andere overheidsorganisaties zoals de gemeenten en rijksuitvoeringsorganisaties gestimuleerd om zich actief voor het Fries in te zetten. Op grond van diezelfde gedachte stelt de provincie bij het verstrekken van (boekjaar) subsidies de voorwaarde dat er aandacht is voor de Friese taal of tweetaligheid.

Onderdeel van de taalschippersrol is ook om de inwoners van Fryslân bewust te maken van hun recht om het Fries te spreken met overheidsinstanties. Dit wordt gedaan door de zichtbaarheid van het Fries in de openbare ruimte te vergroten en door campagnes te laten ontwikkelen die inwoners van de provincie bewust maken van hun recht.

Gemeenten en andere overheidsinstanties

Alle Friese gemeenten uit het Friese taalgebied, de Veiligheidsregio, de FUMO en Wetterskip Fryslân hebben een wettelijke taak ten aanzien van het Fries. In de overlegstructuur *Mei-inoar foar it Frysk* worden gemeenschappelijk ambities geformuleerd. Als voorzitter van *Mei-inoar foar it Frysk* stimuleert de provincie organisaties om het Fries uit te dragen in hun interne en externe communicatie en het zichtbaar maken in de openbare ruimte. Zo kunnen gemeenten, met financiële hulp van de provincie, een meertaligheidSCOÖrdinator aanstellen die zorgt voor een integrale aanpak met oog voor de streektaal en binding houdt met de samenleving.

De provincie heeft ook een formele rol als toezichthouder op de uitvoering van de *Wet Gebruik Friese taal*. Op grond van het *Interbestuurlijk Toezicht* worden om die reden ook gesprekken gevoerd met gemeenten over hun wettelijke taken op dit gebied. De komende jaren wordt gezamenlijk toegewerkt naar een volledig gelijkwaardige positie van het Fries in alle communicatie-uitingen. Hier wordt met de gemeenten concrete en meetbare ambities voor geformuleerd.

Naast afspraken met gemeenten en andere overheidsinstanties worden er deze beleidsperiode ook duidelijke afspraken met het Rijk over tweetalige communicatie gemaakt. In de informatie van de rijksoverheid moet het Fries als andere rijkstaal een gelijkwaardige positie naast het Nederlands hebben.

Rechtbanken

Naar de rechtbank moeten is een spannende ervaring voor de burger. Het is daarom van belang dat mensen hun eigen taal kunnen en mogen spreken. Op deze manier kan iedereen zich het beste uiten wat bijdraagt aan een goede rechtsgang.

In de *Wet Gebrûk Fryske Taal* is vastgelegd dat mensen die in de provincie Fryslân wonen of zijn gevestigd zich in het Fries mogen uiten in de rechtbank. De komende periode zet de provincie erop in dat alle burgers van Fryslân gebruik kunnen maken van dat recht.

De Raad van de Rechtspraak heeft, in het kader van de *Bestjoersôfspraak Fryske Taal en Kultuer (BFTK)*, aangegeven dat er invulling zal worden gegeven aan de wettelijke bepalingen uit de WGFT. Zo faciliteert de rechtbank Noord-Nederland een cursusaanbod en informatie over de rechten en het gebruik van de Friese taal en wordt er bij de toedeling van zaken aan rechters gekeken naar de beheersing van het Fries. Verder wordt gekeken naar de mogelijkheden om het Fries meer zichtbaar te maken op de beeldschermen in de rechtbank Leeuwarden. De provincie ziet toe op de uitvoering van deze afspraken.

Zorg

Voor het welzijn van patiënten is het van belang dat zij aangesproken worden in hun moedertaal en zich kunnen uiten in die taal. De komende jaren wordt ingezet op het verbeteren van de positie van het Fries in de zorgsector. Via het project *Frysk yn 'e Soarch* worden organisaties in de zorg of het sociale domein gestimuleerd om het Fries te borgen in het contact met patiënten. Zij krijgen ondersteuning van de provincie en/of een steunorganisatie om taalbeleid te ontwikkelen en de zichtbaarheid van het Fries in de organisaties te vergroten. Taalvaardigheid van personeel is van belang om de doelstelling te kunnen halen. Daarom wordt de (door)ontwikkeling van taalcursussen voor professionals in de zorg ondersteund door de provincie.

In het kort: wat zijn de resultaten in 2028?

- De provincie geeft als Taalschipper het goede voorbeeld en draagt het Fries in al haar facetten uit. Alle communicatie van de provincie Fryslân is Friestalig en tweetalig waar nodig. De provincie draagt het Fries zelf in alle activiteiten actief uit.
- Een kwart van alle communicatie door officiële instanties is tweetalig.
- Gemeenten en rijksuitvoeringsinstanties hebben taalbeleid en bevorderen en borgen zo het Fries.
- Meertaligheidscoördinatoren steunen de gemeenten bij het realiseren van hun taalbeleid.
- Er is zichtbare verbetering bij de rechtbank bij het naleven van de afspraken uit de BFTK en toezegging van de Raad voor de Rechtspraak.
- Zorginstellingen hebben taalbeleid, borgen het gebruik van de taal met patiënten en maken het Fries zichtbaar in de gebouwen en in communicatie-uitingen.

Onderzoek naar en voor het Fries

Fryslân in 2051

De kennisinfrastructuur rondom het Fries is in 2051 weer op orde. Er zijn voldoende experts, opleidingsmogelijkheden en instellingen die zich bezighouden met onderwijs en onderzoek op het gebied van de Friese taal en cultuur om uitwerking te geven aan (Europese en wettelijke) afspraken voor het Fries. Beleidsdoelen op het gebied van de Friese taal en cultuur zijn gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek en worden integraal uitgevoerd.

Inleiding

Wetenschappelijk onderzoek is de basis van het provinciaal taalbeleid. Via verschillende metingen wordt bijvoorbeeld in kaart gebracht hoe Taalplan Frysk 2030 loopt, hoe het aantal sprekers en de Friese taalvaardigheid zich ontwikkelt, wat belangrijke motieven zijn voor nieuwkomers om het Fries te leren en ook echt te gebruiken, en hoe mensen gestimuleerd kunnen worden om de Friese taal door te geven aan hun (klein)kinderen.

Provincie Fryslân laat zich adviseren en inspireren door onafhankelijk onderzoek. Daarom steunt de provincie verschillende organisaties die fundamenteel of toegepast onderzoek uitvoeren, archieven beheren en helpen bij het vormgeven en uitvoeren van onderwijs- en taalbeleid. De provincie stuurt ook aan op afstemming en coördinatie van de activiteiten van de kennispartners.

Vanuit haar rol als Taalschipper heeft de provincie ambities geformuleerd om met de instellingen toe te werken naar de langetermijndoelstelling voor 2051. Voor een groot

deel komen deze overeen met de ambities die met het Rijk zijn afgesproken in de BFTK 2024-2028, voor een ander deel met de ambities uit ons Bestuursakkoord 2023 -2027. Hieronder worden de ambities één voor één uitgewerkt.

Kennisinfrastructuur

Tussen 2019 en 2023 zijn er enkele rapporten over de kennisinfrastructuur verschenen die in grote lijnen dezelfde conclusies bevatten.⁷ Er moeten meer mensen opgeleid worden die zich bezig kunnen houden met onderwijs en onderzoek op het gebied van de Friese taal, cultuur en geschiedenis. Ook zou er meer en beter moeten worden samengewerkt tussen de kennisinstellingen, is er behoefte aan meer focus en regie, en moet er volgens de rapporten meer aandacht zijn voor het vasthouden van onderwijs- en onderzoekstalent. Gebeurt dat niet, dan wordt het moeilijk om Europese en wettelijke afspraken over het Fries na te komen, en om nieuw taalbeleid te formuleren en uit te voeren.

Dat er een tekort aan experts is, is voelbaar. Voor belangrijke posities in de kennisinfrastructuur is het lastig om mensen te vinden. Zo is er bijvoorbeeld een tekort aan (senior) onderzoekers, docentopleiders, journalisten die het Fries goed beheersen, schrijvers en vertalers. Ook moeten er veel meer leerkrachten Fries komen voor het basisonderwijs en docenten Fries voor het voortgezet onderwijs en het hbo. Als er niets verandert, komt niet alleen de toekomst van de frisistiek (het wetenschappelijke onderzoek naar het Fries), maar ook de toekomst van het Fries in gevaar. Daarom vindt de provincie het belangrijk dat de basis weer in orde wordt gebracht. De komende periode zet de provincie samen met de instellingen in op gemeenschappelijk werven, opleiden en vasthouden van talenten voor de toekomst.

Fries op universitair niveau

In *Nij Poadium* is in het kader van Taalplan Frysk 2030 een start gemaakt met het versterken van de doorgaande leerlijn tussen de diverse onderwijsniveaus. De meeste aandacht is toen (ook met het oog op de wettelijke verplichtingen in het primair en voortgezet onderwijs) uitgegaan naar het eerste deel van de leerlijn. In het licht van bovengenoemde adviezen aan provincie en Rijk wordt er de komende periode aan gewerkt dat er meer experts worden opgeleid zowel in het hbo (zie *hoofdstuk 2. Fries in het onderwijs*) als aan de universiteit.

Een onafhankelijke positie van universiteit is op zichzelf wenselijk, zo concludeert ook DINGtiid, maar voor het Fries pakt dit niet goed uit.⁸ Met het verdwijnen van de enige zelfstandige bachelor- en masteropleiding Friese taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit van Groningen is het onderwijsaanbod op het gebied van het Fries op universitair niveau de laatste tien jaar sterk teruggelopen, evenals het aantal studenten dat het aanbod volgt.

Gelukkig ligt er met het Europees Handvest een juridische basis voor academisch onderwijs op het gebied van de Friese taal en cultuur. In de BFTK is daarom met het Rijk afgesproken dat er in de komende periode gezamenlijk gewerkt wordt aan de versterking van het Fries op universitair niveau. Zo moet er volgens alle partijen weer een fulltime hoogleraar Friese taal en cultuur komen en minimaal 2 fte academische staf, die in ieder geval een volledige en duurzame bacheloropleiding Fries verzorgen. Omdat veel studenten pas op latere leeftijd belangstelling krijgen voor het Fries, onderzoeken provincie en Rijk ook hoe de mogelijkheden voor zij-instroom en nieuwe onderzoekers weer vergroot kunnen worden. Daarmee verbetert het laatste deel van de doorgaande leerlijn van Taalplan Frysk 2030.

⁷ Zie 'Rapport van de Taskforce Fryske Akademy' (2019), DINGtiid, 'Op 'e syk nei nije dynamyk. Advysnotysje oangeande de kennisynfrastruktuer fan it Frysk' (2020), DINGtiid, 'Advysbrief universitêre frisistyk' (2022), ComEX, 'Seventh Evaluation Report on the Netherlands' (2022), KNAW, 'De toekomst van de frisistiek' (2023).

⁸ DINGtiid, 'Advysbrief universitêre frisistyk' (2022).

Samenwerking

In het *Bestuursakkoord Oparbeidzje foar Fryslân 2023-2027* staat aangegeven dat de provincie zal aansturen op meer samenwerking tussen organisaties, zodat het geld voor het Fries zo effectief mogelijk wordt ingezet. De lijn die is ingezet met *Nij Poadium* wordt daarmee voortgezet. Toen is een samenwerkingstraject tussen de verschillende instellingen in Fryslân gestart: het *Gearwurkingstrajekt Fryske Taal en Kultuer (GFTK)*. Dit heeft geleid tot een kennisagenda die de komende jaren zal worden uitgewerkt tot een meerjarig uitvoeringsprogramma.

Zowel DINGtiid als het Steatekomitee Frysk komen in de loop van 2024 met een voorstel voor een langetermijnvisie voor het Fries. In Wales werken ze al met zo'n langetermijnvisie⁹.

Deze ontwikkelingen, net als de mogelijke start van een Raad voor de Frisistiek als plaats waar een aantal kernspelers op landelijk niveau afstemming zoekt over hoger onderwijs en onderzoek, worden meegenomen in het vervolg op de GFTK. Om de basis weer op orde te krijgen, adviseert de provincie om in beide trajecten veel aandacht te hebben voor regeneratie: het werven en vasthouden van specialisten op het gebied van het Fries. Zo wordt de frisistiek versterkt en sluiten de activiteiten van de kennispartners waarmee de provincie een subsidierelatie heeft beter op elkaar aan. Dat leidt tot meer synergie tussen de partijen en een sterkere positie van de Friese taal en cultuur.

Kennis- en wetenschapsbeleid

Niet al het kwantitatieve en kwalitatieve onderzoek dat wordt uitgevoerd is meteen toepasbaar. Het grootste deel van het provinciale onderzoeksbudget is bedoeld voor fundamenteel onderzoek naar de Friese taal en cultuur, zoals onderzoek naar de Oudfriese rechtsteksten of taalvariatie. Fundamenteel onderzoek is gericht op het vergroten van kennis. Dat is waardevol omdat het inzicht geeft in waar we vandaan komen en hoe onze samenleving en wereld voortdurend veranderen. Voor het provinciale beleid is behoefte aan zowel fundamenteel als toepasbaar onderzoek. Daarom zal de provincie een eigen kennis- en wetenschapsbeleid formuleren en vaststellen. Dit moet beter inzichtelijk maken welke beleidsvragen en beleidsontwikkelingen (voor taalbeleid bijvoorbeeld op het gebied van taaloverdracht of het ontwikkelen van spraaktechnologie) om wetenschappelijk onderzoek vragen, en hoe de provincie op basis van de zorgplicht voor het Fries beter kan sturen op onderzoek dat helpt de positie van het Fries te versterken.

In het kort: wat zijn de resultaten in 2028?

- Er is een volledige, duurzame en toegankelijke bacheloropleiding Friese taal en cultuur met een fulltime hoogleraar en minstens 2 fte academische staf.
- De samenwerking tussen instellingen is door overleg binnen het GFTK en de Raad voor de Frisistiek verder verbeterd. Er wordt gewerkt vanuit een gemeenschappelijke visie op het op Fryslân georiënteerde onderzoek.
- Instellingen werken effectief samen bij het werven en vasthouden van studenten en onderzoekers op het gebied van de Friese taal en cultuur en bij het bedenken en uitvoeren van onderwijs- en onderzoeksactiviteiten.
- De kennisagenda is uitgewerkt tot een meerjarige uitvoeringsagenda.
- De provincie heeft haar eigen kennis- en wetenschapsbeleid voor het Fries ontwikkeld en vastgesteld.

9 Llywodraeth Cymru/Welsh Government (2017). *Cymraeg 2050. A million Welsh speakers.*

8

Internationale samenwerking

Fryslân in 2051

Fryslân werkt goed samen met andere meertalige regio's op het gebied van taalplanning, onderzoek, onderwijs, culturele producties en uitingen, en in de lobby naar Europa. Daardoor is het mogelijk om goede samenwerkingsprogramma's, mede gefinancierd door Europa, op te zetten. Dat zorgt voor een grote verscheidenheid aan excellent vergelijkend onderzoek en culturele producties en uitwisselingen. Door de samenwerking leren de regio's van elkaar en inspireren ze elkaar volop en is het Fries een vitale taal.

Inleiding

Er zijn in de wereld heel veel regio's die meertalig zijn. In deze regio's is/zijn naast de nationale taal (een) andere taal/talen in gebruik. Sommige talen zijn officieel erkend en worden door een groot aantal inwoners gebruikt, andere talen staan onder druk en daar dreigt assimilatie. Iedere regio heeft op zijn eigen wijze oog en aandacht voor deze talen.

Op sommige gebieden kan Fryslân veel leren van andere regio's, op andere gebieden loopt Fryslân voorop. Mede door internationale samenwerking kunnen talen zoals het Fries worden versterkt. In de lobby naar Europa toe, met vergelijkend onderzoek, uitwisseling van culturele producties en onderwijsbeleid, en het ontwikkelen van langetermijnbeleid en taalplaningsactiviteiten. De komende jaren zal de provincie werken aan het uitbouwen van de internationale samenwerking op het gebied van taal en cultuur.

Door samen te werken op het gebied van taalplanning, onderwijs en onderzoek, maar ook op het gebied van culturele producties en uitingen kunnen regio's van elkaar leren, elkaar inspireren, meer (Europees) geld binnenhalen voor nieuw onderzoek en nieuwe producties, en samen voor de belangen van meertalige regio's opkomen.

NPLD

Het Europese Network to Promote Linguistic Diversity (NPLD) is een belangrijke platformorganisatie voor lokale overheden, wetenschappelijke en maatschappelijke organisaties uit gebieden waar een minderheids- of regionale taal wordt gebruikt. De provincie zal samen met de andere Friese NPLD-leden actief bijdragen aan het organiseren van bijeenkomsten en projecten ten aanzien van thema's als taalvitaliteit. Het NPLD wordt actief gebruikt om de kennis over het behouden en bevorderen van onze talen te delen. De inzet van de provincie hierbij is om de verbinding tussen het Friese onderwijsveld, de wetenschappelijke wereld, de Friese culturele wereld, de Friese economie en die van de (praktische) taalbevordering van het Fries (nog) beter tot stand te brengen. Het streven is om tussen 2025-2028 minimaal één keer een NPLD-bijeenkomst naar Fryslân te halen. Daarnaast is met andere Friese NPLD-partners afgesproken Fryslân de komende jaren beter voor het voetlicht te krijgen in de activiteiten van het NPLD en meer invloed uit te oefenen op de te bespreken thema's.

Onderzoeksprojecten

De wetenschappelijke studie van het Fries, de frisistiek, is van belang voor de toekomst van het Fries en voor de status van het Fries als Europese taal. De komende periode wordt voortgezet met het uitwisselen van kennis over het Fries met andere meertalige regio's in Europa, bijvoorbeeld met het Network to Promote Linguistic Diversity (NPLD). Naast de provincie doen ook Friese instellingen zoals de Fryske Akademy, Mercator, de Afûk en NHL Stenden Hogeschool mee aan internationale samenwerkingsprojecten.

Internationale culturele projecten

De provincie Fryslân wil als (lead)partner in samenwerking met partners uit vergelijkbare Europese taalregio's deelnemen aan internationale projecten, die voor het in stand houden van de Friese taal relevant zijn. Daarbij wordt in het bijzonder gebruik gemaakt van het NPLD-netwerk, maar als dat mogelijk is ook van andere cultuur- en taalgerelateerde Europese netwerken zoals UNESCO Cities of Literature en Film. De bescherming en bevordering van onze Europese (minderheids- en regionale) talen en culturen zal hierbij altijd het hoofddoel zijn. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om het bevorderen van culturele activiteiten voor nationale minderheden (bijvoorbeeld theater in eigen taal, beschikbaarheid kennis over eigen erfgoed en geschiedenis in musea), twee- of meertalig onderwijs, rechten inzake culturele expressie en mogelijkheden voor nieuwe domeinen en media (uitwisseling journalisten lokale omroepen).

Uitwisselingsprojecten voor jongeren

De provincie zal ook in de toekomst voorzien in de behoefte van het Friese veld om met andere Europese minderheidstaalgebieden in contact te komen. Zij stelt daar ieder jaar financiering voor beschikbaar. De belangrijkste doelgroepen zijn jonge Friese schrijvers, dichters, filmmakers, muzikanten, journalisten en schoolgaande of studerende jongeren. Internationalisering is daarbij beslist geen doel op zichzelf, maar een middel om van elkaar te kunnen leren en zich door andere minderheidstaalregio's te laten inspireren.

Contacten met Friese buurlanden

Inhoudelijke contacten en uitwisseling op het gebied van taal(vitaliteit), cultuur en onderwijs tussen de provincie Fryslân en de van oudsher verwante taalgebieden

rondom de waddenregio worden in overleg met de betreffende gebieden gecontinueerd. Bestaand Fries lesmateriaal en/of kinderboeken kan op verzoek beschikbaar worden gesteld aan taalregio's waar nog Friese varianten worden gesproken (Duitsland en de Länder Niedersaksen en Sleeswijk-Holstein). Daarnaast zal worden onderzocht of er een onderzoeksagenda ontwikkeld kan worden over taalsociologische vraagstukken. Doel is de gemeenschappelijke aanpak van het versterken van de taalvitaliteit in de verschillende regio's.

Steun van Nederlandse ambassades

In de BFTK is afgesproken dat het ministerie van Buitenlandse Zaken en de Nederlandse ambassades in focuslanden, de provincie actief zullen ondersteunen bij het leggen van contacten.

Integratie met andere beleidsterreinen

De komende jaren zal er meer aandacht komen om de Friese taal en talige diversiteit te verbinden aan andere belangrijke thema's waar de provincie mee bezig is, zoals regionale en plattelandsontwikkeling, biodiversiteit, digitalisering, en participatie en empowerment van de samenleving. In de internationale samenwerking zal het Fries en de eerder genoemde expertise op het gebied van meertaligheid steeds vaker een plek krijgen, vooral in samenwerkingsprojecten met andere meertalige regio's.

In het kort: wat zijn de resultaten in 2028?

- De provincie organiseert met de andere Friese NPLD-partners minimaal één keer een NPLD-bijeenkomst in Fryslân.
- Er zijn in ieder geval twee internationale samenwerkingsprojecten op het gebied van onderzoek, taalplanning of cultuur met andere meertalige regio's, meegefinancierd door Europa.
- De uitwisseling met andere UNESCO Cities of Literature, maar ook met andere UNESCO cities zoals op het gebied van film leidt tot minimaal twee nieuwe internationale samenwerkingen en producties.
- Om de ambities op het gebied van film waar te kunnen maken, steunt de provincie minimaal één uitwisseling met een andere minderheidstalenregio waar een sterke filmindustrie actief is.

9

↗ Steateseal

↘ Kommisjeseal

Monitoring en financiën

Monitoringskader

Aan het eind van elk hoofdstuk of paragraaf staat een kort overzicht met de verwachte resultaten in 2028. Een aantal resultaten zijn meetbaar geformuleerd en kunnen worden gemeten met onderzoeken die de provincie zelf uitvoert of opdracht voor geeft, zoals de Taalatlas en de Taalplan Frysk 2-meting. Ook kan de provincie aan de hand van overzichten met aantal aanvragen en subsidieverleningen zien in hoeverre de resultaten zijn behaald.

Andere beschreven resultaten in 2028 zijn (nog) niet uitgewerkt in meetbare cijfers of met een nadere beschrijving wie het zal uitvoeren en hoe dit zal worden gedaan. Ambtelijk zal dit worden bijgehouden in een apart monitoringskader.

Financiën

Onderstaande tabel geeft aan hoe de komende beleidsperiode de financiële middelen zullen worden ingezet. De beschikbare middelen bestaan uit de structurele budgetten volgens de begroting van de provincie aangevuld met tijdelijke middelen uit het coalitieakkoord 2023 - 2027 (*Oparbeidzje foar Fryslân*) en tijdelijke aanvullende middelen uit de *Bestjoersôfspraak Fryske Taal en Kultuer (BFTK) 2024-2028* met het Rijk. Provinciale Staten hebben in juni 2022 besloten om een aantal structurele budgetten als heroverweging aan te merken. In eerste instantie zou dit gelden vanaf 2025, maar Provinciale Staten hebben besloten met een amendement dat de kosten voor dat jaar nog uit de Vrije Aanwendbare Reserve (VAR) gedekt konden worden. De heroverwegingen worden om die reden pas per 2026 van kracht en verwerkt in de begroting.

Per hoofdstuk is een verdeling gemaakt op basis van de beschikbare middelen en de verschillende onderwerpen. Een deel van de middelen is beschikbaar voor onderwerpen die integraal worden opgepakt tussen de verschillende hoofdstukken van deze beleidsnota en met andere beleidsterreinen. Naast uitgaven aan goederen en diensten zal het grootste deel van de middelen worden ingezet voor subsidies, via subsidieregelingen, aan taal- en onderwijsinstellingen en via projecten.

Tabel begroting 2025-2028

Financiën	2025	2026	2027	2028
Fries thuis				
Boekjaarinstantellingen taal	€ 32.600	€ 32.600	€ 32.600	€ 32.600
Taaloverdracht	€ 181.200	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
Totaal	€ 213.800	€ 132.600	€ 132.600	€ 132.600
Fries in het onderwijs				
Boekjaarinstantellingen onderwijs/Taalplan Frysk 2030/regelingen	€ 5.656.700	€ 5.237.500	€ 5.237.500	€ 5.312.500
Kerdoelen Fries (inclusief bijdrage Rijk*)	€ 400.000	€ 100.000	€ 50.000	
Leraren primair & voortgezet onderwijs (bijdrage Rijk*)	€ 1.400.000	€ 2.100.000	€ 2.100.000	€ 1.400.000
Totaal	€ 7.456.700	€ 7.437.500	€ 7.387.500	€ 6.712.500
Fries op het werk				
Taalbeleid Taalvitaliteit	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
Totaal	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
Fries in de vrije tijd				
Boekjaarinstantellingen Bibliotheek***	€ 3.616.200	€ 3.616.200	€ 3.616.200	€ 3.616.200
Boekjaarinstantellingen Taal	€ 2.100.000	€ 1.926.700	€ 1.926.700	€ 1.926.700
Prijzen	€ 87.300	€ 40.200	€ 40.200	€ 40.200
Taalbevordering Afûk (bijdrage Rijk*)	€ 100.000	€ 350.000	€ 350.000	€ 200.000
Taalbeleid Taalvitaliteit	€ 200.000	€ 175.000	€ 150.000	€ 150.000
Taalvitaliteit NHL Stenden Hogeschool Minor Friestalige journalistiek**	€ 50.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 50.000
Taalbeleid City of Literature	€ 300.000	€ 300.000	€ 300.000	€ 300.000
Taalbeleid Taalproductiehuis	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000
Taalprojecten	€ 212.800	€ 154.100	€ 154.100	€ 154.100
Taalprojecten & regelingen	€ 651.400	€ 610.300	€ 610.300	€ 610.300
Taalregelingen literatuur/cultuur (bijdrage Rijk*)	€ 350.000	€ 500.000	€ 500.000	€ 400.000
Totaal	€ 7.817.700	€ 7.897.500	€ 7.872.500	€ 7.597.500
Fries in de openbare ruimte				
Zichtbaarheid Impuls (bijdrage Rijk*)	€ 100.000	€ 100.000	€ -	€ -
Zichtbaarheid de tweetalige provincie	€ 200.000	€ 530.000	€ 530.000	€ 420.000
Zichtbaarheid projecten & regeling	€ 226.800	€ 226.800	€ 226.800	€ 226.800
Totaal	€ 526.800	€ 856.800	€ 756.800	€ 646.800
Fries bij overheid, rechtbank en in de zorg				
Adviesorgaan Friese taal	€ 92.000	€ 92.000	€ 92.000	€ 92.000

Financiën	2025	2026	2027	2028
Meertaligheidscoördinator gemeenten (bijdrage Rijk*)	€ 140.000	€ 640.000	€ 580.000	€ 340.000
Totaal	€ 232.000	€ 732.000	€ 672.000	€ 432.000
Onderzoek naar en voor het Fries				
Archief & Kennis***	€ 3.949.100	€ 3.949.100	€ 3.949.100	€ 3.949.100
Wetenschap & Kennis	€ 3.085.800	€ 3.085.800	€ 3.085.800	€ 3.085.800
Academisch Fries	€ 120.400	€ 120.400	€ 120.400	€ 120.400
Totaal	€ 7.155.300	€ 7.155.300	€ 7.155.300	€ 7.155.300
Internationale samenwerking				
Internationaal	€ 264.300	€ 264.300	€ 264.300	€ 264.300
Totaal	€ 264.300	€ 264.300	€ 264.300	€ 264.300
Proceskosten****				
	€ 75.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 75.000
Totaal	€ 75.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 75.000
Totaal	€ 23.791.600	€ 24.676.000	€ 24.441.000	€ 23.066.000
Instellingen hybride activiteiten***	€ 8.414.400-	€ 8.365.300-	€ 8.365.300-	€ 8.365.300-
Totaal	€ 15.377.200	€ 16.310.700	€ 16.075.700	€ 14.700.700

- * De onderdelen die zijn aangegeven als een bijdrage van het Rijk zijn nieuwe aanvullende onderwerpen vanuit de BFTK 2024 -2028. In de BFTK staan de bestuursafspraken over de Friese taal en cultuur met het Rijk. De inkomsten van deze middelen lopen via het provinciefonds. Via het provinciefonds zijn de onderdelen Kerndoelen en Zichtbaarheid als impulsbijdrage al opgenomen in de provinciale begroting.
- ** De bijdrage voor de minor Friestalige journalistiek van het Rijk aan de NHL Stenden Hogeschool is in totaal 125k. De provincie doet ook een bijdrage van 125k aan NHL Stenden Hogeschool verdeeld volgens de begroting.
- *** Instellingen Omrop Fryslân, Tresoar en Fers hebben hybride activiteiten. Alle provincies hebben een Regionale Publieke Omroep (Mediawet), Regionaal Historisch Centrum (Archiefwet) en een Steunfunctie-instelling bibliotheekwerk (Wet stelsel openbare bibliotheken). In Fryslân hebben deze instellingen een extra taak ten aanzien van de Friese taal, waardoor zij onderdeel uitmaken van deze nota en begroting.
- **** De proceskosten zijn voor algemene uitgaven van goederen en diensten en uitgaven ten aanzien van het monitoringskader.

Bronvermelding

Bosma, E. (2017). *Bilingualism and cognition: The acquisition of Frisian and Dutch*, Universiteit van Amsterdam.

Committee of Expert of the European Charter for Regional or Minority Languages (2022). *Seventh Evaluation Report on the Netherlands*.

DINGtiid (2022). *Adviesbrief Universitaire Frisistiek*.

DINGtiid (2020). *Op 'e syk nei nije dynamyk. Advysnotysje oangeande de kennis-ynfrastruktuer fan it Frysk*.

Europeesk Hânfêst foar regionale talen of talen fan minderheden. Straatsburg, 05-11-1992.

E&E advies (2020). *'Krenten uit de pap' – Op zoek naar de meerwaarde van de Friese taal in het economisch verkeer*. Provinsje Fryslân.

Gorter, D., & Cenoz, J. (2024). *The Visibility of Minority Languages*. In *A Panorama of Linguistic Landscape Studies* (pp. 174–223). Multilingual Matters / Channel View Publications.

KNAW (2023). *De toekomst van de frisistiek*.

Llywodraeth Cymru/Welsh Government (2017). *Cymraeg 2050. A million Welsh speakers*.

Varkevisser, N. A., & Walsweer, A.P. (2023). *It is mei sizzen net te dwaan. 1-mjitting primêr ûnderwiis*. Provinsje Fryslân.

Provinsje Fryslân (2023). *Bestjoersakkoart Oparbeidzje foar Fryslân 2023-2027*.

Provinsje Fryslân (2022). *Gearwurkingstrajekt Fryske Taal en Kultuer (GFTK): Contouren van een kennisagenda*.

Provinsje Fryslân (2021). *Taalplan Frysk 2030*.

Provinsje Fryslân (2019). *Nij Poadium. Kunst & cultuur, taal & onderwijs en erfgoed in Fryslân 2021-2024*.

Ramtferdrach foar de beskerming fan nasjonale minderheden. Straatsburg, 01-02-1995.

Rapport van de Taskforce Fryske Akademy (2019).

Colofon

De Taalnota 2025-2028 'Fansels Frysk' is vastgesteld in de bijeenkomst van Provinciale Staten van Fryslân van 19 juni 2024

Opdrachtgever

Provincie Fryslân
Tweebaksmarkt 52
8911 KZ Leeuwarden
058 – 292 59 25
provincie@fryslan.frl

Fotografie

Bart Lindenhovius
Natalia Balanina
Fotobureau Hoge Noorden
Ypie Boersma
Leo Postma

Opmaak en druk

Provincie Fryslân

Leeuwarden, mei 2024